

Etika a morálka při výchově dětí v rodině a ve společnosti

Veronika Růžičková

Bakalářská práce
2017

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Růžičková**
Osobní číslo: **H138099**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Etika a morálka při výchově dětí v rodině a ve společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 20/2016, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- vymezení jednotlivých pojmů;
- styly výchovy v rodině;
- rodinu a její funkce;
- morální hodnoty;
- možné příčiny selhávání tradičních hodnot v rodinách.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum (kazuistiky) na přiblížení vztahů mezi dětmi a rodiči.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

EYRE, R., EYRE, L. 2000. Jak naučit děti hodnotám. Praha: Portál.

KUNZE, P., SALAMANDER C. 2011. Malé děti potřebují rituály. Brno: Computer Press.

MATĚJČEK, Z. 1986. Rodiče a děti. Praha: Avicenum.

MATĚJČEK, Z. 1992. Dítě a rodina. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

MATĚJČEK, Z. 2007. Co kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál.

MATOUŠEK, O. 1993. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství.

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v platném znění.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

26. října 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. listopadu 2016

Ve Zlíně dne 26. října 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s příjím-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 28.4.2014

Rozáčková
.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na etiku a morálku při výchově dětí v rodině a ve společnosti. Práce je rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část popisuje výchovu v rodině, výchovné styly, etiku a morálku při výchově, přístupy účastníků ve výchově. Praktická část je zpracována prostřednictvím kvalitativního výzkumu, který byl proveden formou rozhovoru. Rozhovor měl za úkol zjistit, jak probíhá výchova v rodině.

Klíčová slova: děti, rodina, výchova, etika, morálka, výchovné styly

ABSTRACT

The focus of this bachelor thesis is on ethics and morality during child education in family and society. Theory part describes child upbringing in a family, possible ways of education ethics and morality during child education process, and approaches of the participants in the process. Practical part consists of qualitative research conducted by interview. The interview target was to find out how the education in family is approached. Keywords are children, family, education ethics morality, ways of education.

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Renatě Oralové za odborné vedení a cenná doporučení, které mi poskytla při vypracování mé bakalářské práce. Děkuji rovněž mé rodině za poskytnuté zázemí, pochopení a trpělivost. Rovněž přátelům za povzbuzení a podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 RODINA A SPOLEČNOST	10
1.1 VÝCHOVA V RODINĚ.....	10
1.2 VÝCHOVA VE SPOLEČNOSTI.....	15
1.3 VÝCHOVA VE ŠKOLE.....	18
1.4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY.....	21
1.5 PROSTŘEDÍ, VE KTERÉM URČITÁ RODINA ŽIJE	22
2 ETIKA A MORÁLKA	24
2.1 ETIKA A MORÁLKA V RODINĚ.....	24
2.2 ETIKA A MORÁLKA VE SPOLEČNOSTI.....	26
2.3 MORÁLKA	27
2.4 MRAVNÍ VÝCHOVA A MORÁLNÍ VÝCHOVA	28
2.5 MORÁLNÍ VÝCHOVA DĚTÍ.....	29
2.6 NÁBOŽENSTVÍ.....	31
3 OBECNÉ PŘÍSTUPY VE VÝCHOVĚ	35
3.1 RODIČE A VÝCHOVA.....	35
3.2 PŘÍSTUP ŠKOLY K VÝCHOVĚ.....	38
3.3 AUTOŘI ODBORNÉ LITERATURY A VÝCHOVA.....	40
3.4 VÝCHOVNÝ VLIV MASMÉDIÍ	42
II. PRAKTICKÁ ČÁST	45
4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	46
4.1 CÍL VÝZKUMU.....	47
4.2 VÝZKUMNÉ METODY A POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	47
4.3 ANALÝZA DAT A JEJICH INTERPRETACE	49
4.4 DISKUZE.....	62
ZÁVĚR	66
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
INTERNETOVÉ ZDROJE	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	71
SEZNAM TABULEK	72
SEZNAM PŘÍLOH	73

ÚVOD

Téma práce Etika a morálka při výchově dětí v rodině a ve společnosti jsem si zvolila, protože se denně setkávám s pojmem výchova a jeho problematikou. V současné době se uplatňuje řada stylů výchovy. Zároveň ji ovlivňuje mnoho faktorů. Na výchovu samotnou dnes existuje několik desítek názorů různých odborníků. Často frekventovanou je otázka, jak dnešní rodina vychovává děti v samostatné a dospělé jedince? Autoři jednotlivých společenských věd se různí v definici, ale základní tvrzení zůstává stejné: Výchova je pro dítě velmi důležitá, zahrnuje složky, které ovlivňují identitu dítěte, jeho soběstačnost, samostatnost a rozvoj osobnosti.

Každý z nás pochází z určité rodiny, vyrůstá v prostředí, které významně ovlivňuje průběh dalšího života. Záleží na přístupu rodičů, jejich výchovných prostředcích a postupech, které provázejí dítě po celou dobu dětství až do dospělosti. Jedním z neúčinnějších prostředků je metoda názorného příkladu, kdy děti své rodiče napodobují. Mnozí z nás si říkají, že nikdy nebudou opakovat slova, gesta nebo postoje svých rodičů, ale přiznejme si, že si častokrát uvědomíme, že své rodiče nezapřeme.

Kromě výchovných prostředků a postupů, které rodič ve výchově dítěte uplatňuje, mohou výchovu ovlivňovat i další faktory. Může to být škola, společnost, média (především televizní pořady a internet). Výchova zahrnuje spoustu složek, které provází dítě od narození až po dospělost. Důležitou roli ve výchově má i etika a morálka.

Tato práce v teoretické části charakterizuje nejen základní význam a rozdíl mezi etikou a morálkou, ale i definici výchovy, poskytuje různé náhledy a přístupy jednotlivých aktérů ve výchově. Výchovu popisuje z různých úhlů a pohledů. Dále se věnuje pojmům, které jsou spojeny s termínem výchova. **Cílem bakalářské práce je zjistit, jak probíhá výchova v současné rodině. Zda rodina dodržuje rituály, jaké má hodnoty a zda rodiče dodržují mravní zásady při výchově dětí. Co výchovu v rodině může ovlivňovat.**

Teoretická část čerpá informace od různých autorů odborné literatury z oblasti sociální pedagogiky, která věnuje pozornost výchovným vlivům prostředí a stanovuje principy organizace prostředí právě z hlediska potřeb výchovy. Praktická část bude realizována prostřednictvím kvalitativního výzkumu pomocí rozhovorů s rodiči, kde budou následně prezentovány výsledky výzkumu.

Téma bakalářské práce souvisí se sociální pedagogikou právě jejím zaměřením na výchovný proces dětí v rodině. Sociální pedagogika je spojována se sociální pomocí specifickým kategoriím obyvatel, především dětem a mládeži. Přispívá k rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu v rodině, ve škole, ve volném čase. Pomáhá rodině řešit krizové situace a předcházet vzniku dysfunkčních rodin.

Tato práce je určena studentům, vychovatelům a široké veřejnosti. Bakalářská práce uvedeného rozsahu by mohla být nejen vhodným studijním materiálem pro začínající sociální pracovníky i sociální pedagogy v oblasti práce s dětmi a mladistvými s poruchami chování, ale i dobrým základem v případě navazujícího studia.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A SPOLEČNOST

„Učit lze slovy, vychovávat pouze příkladem“.

(Anton Semjonovič Makarenko)

V následující kapitole se zabývám vymezením pojmu rodina a zaměřuji se na výchovu dle různých odborných hledisek. Zároveň popisuji, jak probíhá výchova v rodině, ve společnosti a ve škole. Kromě seznámení s výchovou v těchto institucích, se věnuji i vlivům, které mohou ovlivnit výchovu. Jedná se o volnočasové aktivity a prostředí, ve kterém rodiny žijí.

Přestože se rodina řadí do primární skupiny, je základním prvkem společnosti. Pro dítě by měla primární rodina představovat pocit bezpečí, jistotu a zázemí. Především se zde člověk naučí základní pravidla chování. Rodina je nezastupitelná instituce, která má svůj vlastní systém. Systém, který se realizuje formou různých podsystémů. Rodina je také společenská instituce, od které se očekává, že bude plnit jisté funkce. V průběhu času se mění životní způsob a strategie rodiny. Přesto rodina zůstává důležitým prvkem společnosti.

Když se řekne pojem rodina, většina z nás si představí rodiče a děti. Existují však různé formy rodinného soužití. Určité procento rodičů je rozvedeno, někde je více dětí, existuje rodina, ve které může být dítě s postižením, jiná rodina mohla ztratit blízkou osobu jako jednoho z rodičů či dítě, další rodina vznikla až po osvojení dítěte nebo přijmutí dítěte do pěstounské péče. Důležité ovšem je, jak rodina funguje, jak probíhá výchova v rodině a zda rodina plní funkce, které plnit má.

„Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu.“¹

1.1 Výchova v rodině

Výchova je charakterizována jako záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny a kultury. Působení lze uskutečňovat prostřednictvím různých výchovných

---

¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6. s. 17.

prostředků nebo metod, které vycházejí ze zkušeností, z tradic či vědeckých poznatků.² Mezi činnostmi rodiny nepatří jen výchova, ale také funkce (reprodukční, ekonomické, socializační, emocionální), které jsou velmi důležitým prvkem pro rodinu. Kromě těchto funkcí, které jsou mimo jiné i velmi důležité pro společnost, se nesmí zapomenout ani na působení členů širší rodiny, kteří patří k rodinnému společenství. Např. prarodiče mohou velmi vážně zasahovat do fungování rodiny. **Primárně však za výchovu mají zodpovědnost rodiče.**³

Existuje množství definic na vymezení pojmu rodina, zde jsou uvedeny jen některé:

a) Rodina dle sociologického hlediska

Ve všech známých společnostech hrála rodina významnou roli, i když se v mnoha společnostech velmi liší (např. švédská rodina × islámská rodina). O krizi rodiny se mluví staletí a stále existuje, i když se její podoba mění.

Možný k rodině uvádí:

„Rodina se mění, ale vždy je stabilizujícím prvkem společnosti.“ **Rolí rodiny** je *„vytváření soukromého prostoru pro reprodukci společnosti, oproti nepřehlednému veřejnému světu, který chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí, naopak svou stabilitou určitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože svou stabilitou brání společenský systém před zhroucením.“*⁴

Jandourek definuje rodinu jako *„formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.“*⁵

Sociologicky je možno definovat rodinu jako specifickou malou sociální skupinu, která plní úkoly jako společenská instituce, a přitom se v ní vytvářejí příbuzenské, pokrevní, generační vztahy, které jsou současně vztahy nejbližšími. Tím se rodina odlišuje od kterékoliv jiné sociální skupiny – je vlastně základní jednotkou antropologického popisu společnosti. Rodina plní společensky schválenou formu stálého soužití.

---

² HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: J. Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5. s. 235.

³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1. s. 20.

⁴ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-x. s. 14.

⁵ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0. s. 206.

Matoušek k rodině uvádí:

„Hlavní smysl rodiny je reprodukční. Rodina usnadňuje lidem péči o děti a jejich výchovu. Kromě toho, že je rodina biologicky důležitá pro udržení lidstva, je také jednotkou společnosti. Reprodukce člověka jako organismus i jako bytost kulturní. Zprostředkovává tradici dalším generacím. Rodina je prvním modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Formuje jeho osobní vývoj i postoj ke všem dalším skupinám. Rodina se snaží formovat dítě podle svého hodnotového schématu, podle vlastní tradice. Rodinné normy se vždycky odchylují od norem ve společnosti průměrných. Rodina chce, aby dítě vstoupilo do společnosti s určitým druhem orientace, s určitým programem.“⁶

b) Rodina dle legislativní úpravy

Legislativní vymezení rodiny se nachází v občanském zákoníku. Rodina se zde pojí s pojmem manželství, který zákon vykládá jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. **Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.** Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, poskytovat si vzájemnou podporu, **udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.** Rodiče a dítě mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva. Těchto vzájemných povinností a práv se nemohou vzdát. **Účelem povinností a práv k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte. Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Dítě je povinno se těmto opatřením podřídit.**⁷

c) Rodina dle sociální pedagogiky

Rodina je společenská skupina, spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí. Jedna z podob rodiny je rodina nukleární, která zahrnuje pouze otce, matku. Součástí širší rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče,

---

⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-901424-7-8. s. 6.

⁷ Zákony pro lidi, www.zakonyprolidi.cz [online]. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.). Též velmi početná skupina, kterou váží nejen pokrevní pouta, ale též rodinné tradice, postoje, rysy, jazyk.⁸

Definice rodiny dle Odehnala:

„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“⁹

Definice rodiny dle Sobotkové:

„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou, a budoucím očekáváním vzájemným propojením transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“¹⁰

d) Rodina dle biologické teorie

Jak již bylo zmíněno výše, jednou z funkcí rodiny je funkce biologicko-reprodukční, které se biologické teorie logicky dotýká. Z toho úhlu pohledu tvrdíme, že párová rodina je přirozeným způsobem zajištění reprodukce lidské společnosti – základní sociální vazbou v rodině je vztah muže a ženy, kteří vytvářejí pár, jenž plodí děti. Biologická rodina: pro dítě nejpřirozenější, biologicky založený vztah, z pohledu dítěte „normální“, dítě nechce být odlišné.¹¹

Výchovné styly

Na typ rodiny se může pohlížet i z hlediska výchovných stylů. Jsou to způsoby výchovy, které odráží vzájemný vztah vychovatele a vychovávaného. Způsob výchovy,

---

⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X. s. 512.

⁹ VÝROST, Jozef. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál: 1998. ISBN 80-7178-269-6. s. 304.

¹⁰ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál 2001. ISBN 80-7178-5598. s. 22.

¹¹ Genomac, www.genomac.cz [online]. [cit. 2017-04-23] Dostupné z: <http://www.genomac.cz/cz/finde.php>

jaký si rodiče zvolí, je ovlivněn řadou faktorů, jako jsou vlastnosti a zkušenosti rodičů, doba, rodina, v jaké vyrůstali, výchovné tradice země, kulturní, ekonomické tradice aj.¹²

Typy výchovných stylů:

- autoritativní (autokratický) - dítě je plně podřízeno požadavkům rodičů. Rodič nepochybuje o tom, že by on neměl pravdu. Vyznačuje se stanovováním příkazů, zákazů a povinností ze strany rodičů vůči dítěti. Rodič nerespektuje potřeby dítěte, neustále striktně usměřňuje dítě. V rodině se nepřipouští žádná diskuze. Přísný rodič nebere ohledy na individuální potřeby dítěte, často dítě negativně hodnotí. Rodič nenechává prostor pro vlastní tvořivou aktivitu dítěte. Vztah mezi dospělým a dítětem je chladný a napjatý, může být až nepřátelský.
- liberální – zde je naopak dítě aktivnější. Rodič nestanovuje pro dítě pravidla a cíle. Dítě je středem pozornosti. Volná výchova vychází z přesvědčení správnosti, vede ovšem k tomu, že děti jsou zvyklé dělat to, co chtějí.
- demokratický – rodiče i dítě ve výchově vzájemně spolupracují. Jejich potřeby jsou vzájemně respektovány. Základem této výchovy jsou předem dohodnutá pravidla a kompromisy. Zodpovědnost přijímají všichni členové rodiny.¹³

Přestože jednotliví autoři definují rodinu různě, je možné reflektovat sjednocující prvky. Jedním z nich je fakt, že rodinu tvoří rodiče a děti. Dále se jedná o úkoly, které má rodina plnit (např. zabezpečení členů rodiny, ať už se jedná o materiální stránku nebo pocit bezpečí). I když se postupem času podoba rodiny různě měnila, stále platí, že do základní rodiny patří rodiče a děti. Širší rodinu tvoří prarodiče, tety, strýcové, sestřenice a bratřenci, případně vlastníci a vlastnice. Za účelem založení rodiny vstupují dospělí lidé do manželství. Rodina může mít různou podobu (biologická rodina, osvojitelská rodina, pěstounská rodina), ale vždy sleduje stejný cíl – naplnit funkce rodiny, vychovat dítě v samostatného dospělého jedince, který se bude schopen plnohodnotně zařadit do společnosti. V této práci chápeme primární rodinu jako muže,

---

¹² ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0. s. 53-54.

¹³ ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0. s. 53-54

ženu a dítě, kteří žijí pospolu a plní funkce rodiny. Dítě si vytváří svoji identitu a přijímá hodnoty.

1.2 Výchova ve společnosti

Téma bakalářské práce se především zabývá ústředním pojmem výchova. Setkala jsem se s ním v praktickém životě, při svém prvním zaměstnání jako pracovnice v Krizovém centru pro děti a mládež. Poznala jsem, jak probíhá výchova dětí v zařízení, a jak její nedostatečné plnění může vést k tomu, že děti musely být z primární rodiny odebrány. I nyní mé současné zaměstnání klíčové pracovnice v náhradní rodinné péči úzce souvisí s dětmi a jejich výchovou. Děti, které jsou v pěstounské péči, musely být odebrány z primární rodiny. Rodina neplnila své funkce a mnohdy dítě ohrožovala i na zdraví.

Společnost znamená souhrn jedinců spojených historií, vztahy příbuzenskými, ekonomickými, sdílením společných norem, hodnot a rolí. Nejčastěji žijící v jedné územní lokalitě.¹⁴ Základní prvek společnosti je rodina. Mezi činnosti, které rodina zajišťuje, patří funkce, které jsou důležité nejen pro danou rodinu, ale také pro společnost. Jedná se o nejen o funkce reprodukční, ekonomické, socializační, emociální, ale je zde také **funkce výchovná. Kromě zájmu společnosti, aby se rodily děti, je zároveň i potřeba, aby tyto děti byly postupně začleňovány do společnosti a mohly postupem času participovat (podílet se na procesu rozhodování, řízení a správy) ve společnosti.**

Jak již bylo uvedeno výše, rodina je společenská instituce, která ač v mnoha ohledech je soukromou záležitostí, začíná být velmi častým veřejným tématem. Často totiž slyšíme, že se současná rodina ocitá v krizi. Krizi rodiny lze spatřovat v uvedených příkladech:

- Partneři odkládají založení rodiny z důvodu budování kariéry,
- ženy se poprvé matkou stávají v pozdějším věku. V roce 2016 věk prvorodiček překročil třicet let,
- v současné době je v rodině jedno nebo dvě děti, vícečetné rodiny bývají spíše výjimkou,
- spousta dětí je v dětských domovech, protože rodina nezvládá plnit základní funkce, které jsou společně s výchovou nezbytné pro udržení života rodiny.

---

¹⁴ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X. s. 557.

Aspekty ve výchově z hlediska vědních disciplín

Obecně výchova zahrnuje spoustu úkolů pro vychovatele. Rodina učí jako první se dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování ve společnosti. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Postupem času se začne výchova odehrávat ve společnosti a ve škole.

a) Výchova dle pedagogického hlediska

Výchova vzniká v pracovním procesu z potřeby předávat získané zkušenosti mladší generaci. Tyto zkušenosti se zprvu přenášejí živelně, pozorováním a nápodobou, avšak s narůstající dělbou práce se výchova postupně stává činností organizovanou a cílevědomou, uskutečňovanou nejen v rodině, ale i ve zvláštních vzdělávacích a výchovných institucích. Výchova je cílevědomé, záměrné, systematické, plánovité a všestranné působení na jedince, formování jeho postojů a názorů.¹⁵

b) Výchova dle psychologického hlediska

Z psychologického hlediska je na místě položit si otázku: „Co potřebuje malé dítě“? Moje odpověď je složitá i jednoduchá zároveň: „mnoho věcí, ale ze všeho snad nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem“.

K tomuto staronovému poznatku, který ostatně nebyl žádným tajemstvím už pro naše prababičky, se věda dopracovala po mnohém bloudění a oklikách. Tyto okliky se však nakonec přece jen spojily v jednu jasnou cestu. Biologie chování je dnes vážená vědecká disciplína, která zkoumá, jaké formy chování člověka jsou zakódovány v jeho lidské přirozenosti nejhrouběji, tj. svým způsobem už v jeho biologické podstatě. John Bowlby, průkopnická osobnost v této oblasti, ve svých výzkumech zjistil, že citový vztah dítěte k „jeho“ lidem (úmyslně není řečeno jenom k „matce“, protože takovou osobou může být i otec, babička, či kdokoliv jiný, kdo se k dítěti mateřsky chová) se nezakládá nikoliv na tom, že tito lidé např. dítě krmí, nýbrž že mu zajišťují pocit bezpečí a jistoty.¹⁶

Výchova je pro dítě velmi důležitá. Vyznačuje dítěti hranice slušného chování, ukazuje, co je správné a co je špatné. Učí dítě hodnotám, přináší rituály (emocionální zážitek

---

¹⁵JÚZL, Miloslav. *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 978-80-87182-02-4. s. 19.

v rámci rodinného kruhu), které upevňují rodinnou identitu. Rodinná identita je emocionální „my“ dané rodiny. Představuje zachování jistých hodnot, spojení při řešení problémů, adaptace, vzájemné doplňování se v procesu rodinných rolí. Rodinná identita zahrnuje pocity i vědomí vzájemné blízkosti, sounáležitosti, projevy zájmu a vřelosti. Úzce souvisí se soudržností rodiny.¹⁷

c) Výchova dle sociologického hlediska

Výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formují pro život v konkrétní společnosti. Člověk je do světa vržen, místo ani čas si sám nevybírá. Výchovná činnost se pak jeví jako proces zespolenšťování člověka záměrným ovlivňováním v souladu s danými kulturně-společenskými podmínkami v dané době. Lze tedy říci, že výchova je řídicí proces, kterým chceme průběh socializace usměrnit tak, aby byl v souladu s výchovnými cíli.¹⁸

d) Výchova dle sociální pedagogiky

V primární socializaci je rozhodujícím činitelem rodina. Rodina uvádí dítě do příslušného kulturního prostředí, učí je orientaci v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů. Škola jako další společenská instituce navazuje na působení rodiny a výsledky primární socializace. Člověk musí v určitých záležitostech přijmout pravidla života ve společnosti, tj. přizpůsobovat se ostatním. Proces socializace můžeme proto charakterizovat také jako společenskou adaptaci, jejímž prostřednictvím si člověk osvojuje očekávané způsoby chování, pravidla soužití, zaujímá společenské role atd.¹⁹

Výchova neprobíhá jen v rodině a ve společnosti, existují i další činitelé, o kterých se zmiňují v dalších podkapitolách.

---

¹⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2. s. 9–14.

¹⁷ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8. s. 44.

¹⁸ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 64-65.

¹⁹ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 64-65.

1.3 Výchova ve škole

Jedním ze základních nástrojů, jak společnost ovlivňuje výchovu dětí, je vzdělávání ve škole. Dále to mohou být volnočasové aktivity, působení různých médií např. televize a také prostředí, ve kterém určitá rodina žije.

Škola je základním instrumentem přizpůsobování nastupující generace společenským poměrům, i když v tomto ohledu její dominance dnes poněkud poklesla a uvedenou funkci částečně přebrala média. Děti si dnes na internetu mohou dohledat prakticky cokoliv, co je zajímá. V rámci socializační funkce, tj. předávání kultury a zachování její kontinuity, musí být výchovný proces organizován s úmyslem přiblížit mladé generaci všechna významná schémata, z nichž by pochopila, co se bude od ní dále očekávat. Funkce mohou na jedince působit skrytě, přímo, otevřeně, manifestně, nepřímo či latentně.

Funkce školy:

- a) funkce výchovná,
- b) funkce vzdělávací,
- c) funkce kvalifikační,
- d) funkce integrační,
- e) funkce selektivní,
- f) funkce ochranná,
- g) funkce resocializační či nápravná.

K jejich bližšímu určení:

- a) **Funkce výchovná** zahrnuje sociální působení a činnost ve výchovných zařízeních: vstup do školy představuje pro mnohé děti základní reorientaci. Jsou odtrženy od přirozeného sociálního prostředí a školní vzory jednání jsou jim často cizí. Musí si teprve zvykat na vyšší stupeň disciplinovanosti, emoční zdrženlivosti apod. Škola v jistém ohledu pokračuje v socializaci započaté v rodině. To však znamená, že děti mají pro tento postupující proces různé startovní podmínky.
- b) **Funkce vzdělávací** je charakterizována jako proces, při němž si jedinec osvojuje znalosti, vědomosti, ale především možnost jejich použití. V otázce vzdělávání je podstatným prvkem také sebevzdělávání a formy sebereflexe. Vzdělání slouží člověku poznání, činnosti, ale také k přetváření okolí.

- c) **Kvalifikační funkce** je dána požadavkem na získání potřebných znalostí a schopností, které jsou požadovány pro výkon daného zaměstnání. V rámci vzdělávacích programů mohou školy organizovat různé kvalifikační kurzy, a to především dle požadavků zaměstnavatelů.
- d) **Integrační funkce** je školou podporována v rozvíjení vzájemných vztahů, komunikace a postojů uvnitř školy. Integrace je také dána pochopením vzájemných vztahů, dodržování respektu vůči ostatním lidem a navazování relevantních vztahů. Základním prvkem integrace je vytvoření aktivního postoje k životu, který posléze vytváří další integrační prvky, jako jsou např. přesnost, spolehlivost, dochvilnost či vytrvalost. Škola však nemůže ovlivnit nepříznivé sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, je obtížné měnit návyky, postoje nebo jejich přesvědčení.
- e) **Selektivní funkce** je závislá na příslušném typu školského zařízení, na jeho konečném výstupu, tzn. výuční list, závěrečné vysvědčení, maturitní vysvědčení, doklad o absolutoriu apod. Selektce může být také prováděna z hlediska dosahovaných učebních výsledků, z hlediska nesplňování požadavků školského zařízení apod. Tato funkce také vychází z požadavků zaměstnavatelského trhu, tzn., která zaměstnání jsou právě preferována a společností vítána.
- f) **Ochranná funkce** nachází oporu především v legislativě a pro nezletilé je považována za samozřejmost. Další povinností je také ochrana osobních údajů, ochrana důvěrných informací o studentech, ale také důsledné dodržování především prevence před patologickými jevy, se kterými se v současné době potýká velké množství nejen školní populace.
- g) **Resocializační funkce** je podporována především v případech, kdy mladiství svým chováním a jednáním nedodržují stanovené rámce, tudíž jsou umisťováni do speciálních výchovných zařízení. Jedná se o mladistvé delikventy, kteří vyrůstali v narušených a nefunkčních rodinách.

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně – kulturní je uvést dítě do společenství ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné

dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.²⁰

Vyskytují se však důvody, které mohou bránit v plnění těchto funkcí:

Jedním z problémů je celková koncepce základního a středního školství. Škola má dnes přistupovat individuálně ke každému žákovi a zohledňovat jeho specifické potřeby. V případě středního školství s maturitou se z původně do určité míry výsadních oborů stává záležitost, na kterou má student právo. **Řada škol má problém s tím, aby vůbec otevřela ročník, proto má velkou šanci se dostat na tuto školu i žák se zhoršeným prospěchem (trojky a čtyřky), který by se při větším počtu přihlášených žadatelů na vybranou školu jen těžce dostával.**

Základní pojmy dnešního školství jsou termíny porucha učení a potřeba podpůrných opatření. Má je skoro každý žák. Jeden je dyslektik, druhý dyskalkulik, třetí má kombinaci obojího, čtvrtý je z rozvedeného manželství, pátý je sociálně slabý, šestý má hraniční formu Aspergerova syndromu. Žáci bez potíží dnes takřka nejsou.

Prestiž učitelů hraje rovněž významnou roli. Pokud si rodiče neváží učitele a budou o něm hrubě mluvit před dítětem, těžko si potom dítě učitele bude vážit. Osobnost učitele hraje ve školním prostředí ve vzájemných vztazích další významnou roli. Je zde postaven do role určitého prostředníka mezi dětmi, žáky a normami, hodnotami, které určují vzorce chování jedinců. Učitel musí být především odborníkem v dané oblasti, musí vykazovat vysokou emocionální stabilitu, musí být empatický, respektovat druhého. V rámci svého působení by měl dokázat navodit uvolněnou atmosféru a vytvářet vztah efektivního partnerství. Z toho lze vidět, že na pedagoga jsou v oblasti výchovy kladeny velké nároky.²¹

Z médií se často dozvídáme, že žáci šikanovali učitele nebo dokonce došlo i k napadení učitele žákem. Dítě tráví většinu času ve škole a učitel musí během tohoto dne plnit spoustu různých činností a rozhodnutí, které vedou děti k získání určitých znalostí. Pokud však nefunguje autorita, respekt ze strany žáků, může být takové vzdělávání žáků velmi obtížné.

---

²⁰ RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Masarykova univerzita, 1991. s. 101.

²¹ Neviditelný pes, [www.neviditelnypes.lidovky.cz](http://neviditelnypes.lidovky.cz/skolstvi-proc-skoly-nefunguji-dzl-/p_spolecnost.aspx?c=A150117_151528_p_spolecnost_wag) [online]. [2017-04-23] Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/skolstvi-proc-skoly-nefunguji-dzl-/p_spolecnost.aspx?c=A150117_151528_p_spolecnost_wag

1.4 Volnočasové aktivity

Zájmové kroužky jsou dobrovolnou aktivitou nad rámec našich povinností. Děti se jí většinou účastní, protože náplň určitého kroužku je zajímavá. Mohou to být kroužky sportovní, výtvarné, jazykové apod. Ať už se jedná o jakoukoliv zájmovou činnost, vždy všechny činnosti spojuje, že se odehrávají ve skupině. Děti se tak učí být i v jiné skupině, než ve své primární (rodina) nebo sekundární (školní kolektiv, třída, do které dítě dochází). Děti si nachází nové kamarády, učí se novým zkušenostem. Mohou zde dodržovat jiná pravidla než ve škole, ale dítě se tu setkává s etikou a morálkou. Sportovní kroužky spojují děti do týmu a učí je spolupráci. Skaut nebo junák učí děti, aby pomáhaly ostatním lidem. Výtvarný nebo etický kroužek učí děti vidět svět v různých barvách. Zároveň může sloužit jako prevence proti sklonům k rizikovým projevům chování. Všeho však musí být s mírou.

Některé děti mohou být přetěžovány. Výborně se učí. Ovládnout cizí jazyky. Hrát na hudební nástroj nebo proniknout do jiného umění. Sportovat. Vyhrávat. Mnohé současné děti jsou pod obrovským tlakem. Nevystavují se mu spontánně, pouze následují vedení a pokynů svých rodičů či učitelů. Minimálně do té doby, než s dosažením určité samostatnosti převezmou jejich pohled na svět: Kdo nevyniká a nepodává mimořádný výkon, není úspěšný. Tento, dnes zjevný trend, má však své oběti. Jsou jimi právě zmíněné děti.

Za stále opakované přetěžování platí víc, než se na první pohled zdá. Vnější úspěch bývá vykoupěn vnitřním odcizením a často i chronickou únavou nebo nemocí. Není výjimkou, že se děti mladšího školního věku, ba někdy už předškoláci, ocitají na rychle se točícím kolotoči permanentního snažení a soupeření s druhými. Chybí možnost zastavení a vydechnutí, kdy má dítě nerušenou možnost být samo sebou a intuitivně vnímat otázky, které by k útlému věku za podpory nejbližších pečovateli rozhodně měly patřit: Kdo vlastně jsem? K čemu se hodím? Co cítím? Co mne baví? Líbí se mi, jak žiju? Až příliš mnoho současných dětí pro podobné otázky nedostane prostor. Jejich cesta je předem určena. Rodiče vědí, kudy má dítě jít. Už s miminky a batolaty vyrážejí na plavání a hudební přípravku. K nástupu do školky patří široká nabídka rozvojových aktivit, od

flétny přes tanec až po angličtinu. Ve školním a mimoškolním vzdělávání, kdy se navíc přidruží ještě hodnocení a soutěžení s ostatními, je to teprve nápor.²²

1.5 Prostředí, ve kterém určitá rodina žije

Na formování člověka má významný vliv sdílená sociální zkušenost, tedy především nejbližší lidé, kteří dítě vychovávají, a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Např. Paketova teorie o přirozeném vývoji a zrání organismu jsou konfrontovány kupř. s důkazy, že potenciál lidského mozku je měnitelný po celý život, ale velký význam pro vývoj dítěte má tzv. primární sociální zkušenost, tedy zkušenost, kterou dítě získává životem v konkrétní rodině a společnosti. Tato zkušenost je ovlivněna činnostmi, které kolem sebe dítě vidí a jež jsou mu nabízeny k nápodobě, mezilidskými kontakty, způsobem komunikace atd. Avšak vývoj a zrání dítěte neprobíhají jako jednoduchá akumulace zkušeností, ale jako série vnitřních změn osobnosti v přímé souvislosti s vnějšími podmínkami. Kromě nejbližších lidí ovlivňují děti i cizí lidé. Jsme obklopeni lidmi na ulici, v obchodě, v městské hromadné dopravě. Často se tak můžeme setkat se situacemi, které nás ovlivňují. Děti jsou mnohem vnímavější, proto je tyto nečekané nahodilé situace mohou ovlivnit. Jak těmto situacím mohu rodiče zabránit? Děti jsou většinu dne ve společnosti někoho jiného než rodičů, jak mohou zabránit rodiče situacím, u kterých nejsou? Rodiče by měli připravit děti na tyto situace, mluvit s dětmi o těchto situacích, nacvičit si tyto situace.

Individuální získávání zkušeností, učení, při němž se konstruuje vlastní poznání a vztah ke světu, je vždy učení sociálním, je tedy velmi významně ovlivněno sociálním prostředím. Individuální poznávání světa je neodmyslitelně procesem probíhajícím na základě komunikace mezi dítětem a dalšími osobami v jeho okolí. Nejenom vědomé výchovné strategie, ale veškeré bezprostřední chování nejbližších osob, zejména rodičů, ovlivňují zásadním způsobem to, jak bude probíhat vývoj a celkový rozvoj jedince. Na formování osobnosti má vliv celá řada vnitřních a vnějších faktorů a jejich kombinací.²³ Jedna z mála věcí, která nás drží při životě je, že lidé uznávají základní hodnoty a etické principy. Je dobré, když žijeme etický život a jsme ochotní dělat kompromisy. Ty mají

---

²² Eva Labusová, www.evalabusova.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <http://www.evalabusova.cz/clanky/pretizene.php>

²³ Cerop, www.cerop.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch3>

v současném světě bohužel negativní postavení, přitom bez nich by nepřežilo jediné manželství. Spokojené a šťastné manželství je také důležité pro výchovu dětí. Potřebujeme etiku a zároveň dělat kompromisy.²⁴

Základní výchova probíhá v rodině. V této podkapitole jsme však prokázali, že podstatnou část výchovy zajišťuje společnost. Kromě školy, má velký vliv na výchovu i prostředí, ve kterém dítě žije. Dítě se formuje po celou dobu od narození až po dospělost. Kromě vlivu prostředí, je kladen důraz i na volnočasové aktivity, kde dítě tráví dost času. Milující rodiče mají dnes plnou hlavu toho, co všechno mají svým dětem zajistit, nebo co pro ně musí udělat, aby je dostatečně a všestranně zaopatřili a připravili do života. Je to, ale opravdu nejdůležitější, co děti potřebují? Nepotřebují děti především společně strávený čas s rodiči?

„Vše podstatné se "upeče" do šesti let. V té době se totiž naše osobnost utváří až z 90 %. To je základ, to by měl každý rodič vědět. Dnes jsou bohužel ještě rodiče, kteří čekají, až jejich dítě vyroste nebo dokud začne mluvit, aby se mu tzv. mohli začít věnovat. A to je velká škoda, protože tím opravdu důležitým obdobím pro celý náš život je ve skutečnosti dokonce věk do tří let. Prvním klíčem je něžná máma: její milost a soucit. Druhý klíč je pevný otec: jeho nároky, pořádek a limit. A třetím klíčem jsou takzvané "okna příležitosti": časové období, kdy se dítě mimořádně dobře učí. Ve věku do šesti let je to jedno okno příležitostí za druhým. Při tom všem ať si dosyta zažije pocit "máme tě rádi". A zároveň nutnost pořádku a pravidel.“²⁵

Výchova je pro děti velmi důležitá. Vyznačit dětem hranice slušného chování, ale také ukázat co je správné a co je špatné. Naučit děti hodnotám. Mít s dětmi rituály, které upevňují rodinnou identitu. Rodinná identita je emocionální „my“ dané rodiny. Více do hloubky se budu zabývat výchovou v kapitole číslo tři.

---

²⁴ Sir Winton, www.youtube.com [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=IUihrh3ak/> m

²⁵ Dobré noviny, www.dobrenoviny.sk <http://www.dobrenoviny.sk> [online]. [2017-04-23] /c/94841/uznavany-cesky-psycholog-nam-prezradil-ako-z-dietata-vychovat-dobreho-cloveka-tajomstvo-uspechu-mate-pod-nosom

2 ETIKA A MORÁLKA

V první kapitole byla popsána výchova z pohledu různých faktorů. Okrajově se i dotkla souvislosti, proč je výchova a etika s morálkou spojována. V této kapitole chci vymezit a popsat pojmy etika a morálka. Etika prostupuje každou etapu dějin. Etika znamená souhrn všech principů, podle kterých se ve společnosti posuzuje správnost jednání. Vychází z obecného přesvědčení, že je třeba konat dobré věci a nekonat špatné. Etika u člověka předpokládá existenci svědomí, svobodu a odpovědnost. Má výrazný sociální aspekt, protože morální soud se týká vztahu vlastních zájmů a potřeb dalších osob. Tzv. zlaté pravidlo, o kterém se předpokládá, že je rozšířeno ve všech kulturách, uvádí: Co nechceš, aby dělali tobě, nedělej ty jim. Konkrétní podoba etiky je vždy ovlivněna danou kulturou.²⁶

2.1 Etika a morálka v rodině

„Není nejmenších pochyb o tom, že je to v prostředí rodiny a domova, kde se všechny největší ctnosti, veškeré ctnosti, které vévodí lidské společnosti, vytváří, posilují a udržují.“ Winston Churchill

Jako filosofická disciplína pochází etika od Aristotela. Ten rozlišuje v lidské činnosti činnost teoretickou (poznání), praktickou (jednání) a tvořivou (dělání, zhotovování). V etice jde o činnost praktickou. Etika je praktická filosofie, která se zabývá morální povahou lidské praxe. Lidskému jednání je vlastní mít určitou hodnotu. Na základě této vlastnosti se mluví o jednání morálním nebo nemorálním, mravném či nemravném.²⁷ Podle Kanta existují pravidla, která platí za všech okolností. Je to tzv. *kategorický imperativ*; naproti tomu *hypotetický imperativ* nemá obecnou platnost. Kategorický imperativ znamená *čistě racionální*, tj. nezávisí na individuálních potřebách a *nutný*, tj. že každá racionální bytost ho přijímá s nutností. Kant rozlišil, když člověk jedná „v souladu se zákonem“, tj. jedná v souladu s ním, protože se bojí trestu, chce mít dobrý pocit – jeho vůle je heteronomní nebo jedná „ze zákona“, tj. zákon naplňuje kvůli němu samotnému – vůle je autonomní, neřídí se něčím vnějším, ale tím, co sama poznává.

---

²⁶ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2. s. 74.

²⁷ ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-804-X. s. 269.

Kant formuloval kategorický imperativ:

*„Jednej vždy tak, abys zároveň mohl chtít, aby se maxima (to, proč tak jedním) tvého jednání mohla stát všeobecným zákonem.“*²⁸

Etické hodnoty se předávají výchovou a příkladem. Vychovatelem dítěte je rodič i učitel, kteří výchovu předávají osobním příkladem. Jak jsem uvedla v úvodu, výchova probíhá vzorem, co děti vidí, si berou za vzor. Bohužel nezdá se, že se dětem nechává již od útlého dětství volba vlastního rozhodnutí. Zastánci této „moderní výchovy“ tvrdí, že dítě se učí vlastnímu rozhodnutí.²⁹ Bohužel už však nemyslí na to, že děti potřebují **určité hranice**. Vývoj lidstva v současnosti prochází individualizací a z toho vyplývá „odcizení“, jež je určeno nedostatečným podepřením morálky mravností.

Je dobré nezapomínat, že na světě nejsme proto, abychom pracovali, ale že pracujeme proto, abychom mohli dobře žít. Dobře žít ale znamená žít ve vztazích a pro druhé, a tím samozřejmě i pro sebe. Lidé, aby mohli rozvíjet vztahy a altruismus, nesmí být sevřeni v socioekonomických tlacích, které jim to často znemožňují (**vysoký výkon v zaměstnání a dlouhá pracovní doba**).

Mysleme na to, že: *„Ať už to bereme jakkoli, rodina je spojení s naší minulostí a mostem k naší budoucnosti.“*³⁰

Morální vývoj

Vývoj morálního charakteru a svědomí člověka během jeho života, je ovlivněn věkem, zvláštnostmi osobnosti, výchovou (zejména rodinnou), sociálním prostředím, normami dané společnosti. Probíhá patrně ve stádiích, přičemž o jejich počtu a vymezení nepadá shoda. Příklad: prekonvenční stádium: dítě nebere ohled na jiné, poslouchá jen ze strachu před trestem, konvenční stádium: dítě se přizpůsobilo výchovným požadavkům

---

²⁸ Kantova etika, www.arcig.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z:

http://www.arcig.cz/filosofie/pmwiki/uploads/Oktavy/proto_20050218b.html

²⁹ Nevýchova, <https://www.nevychova.cz/> [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <https://www.nevychova.cz/>

³⁰ Etika a rodina, www.scqz.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z:

http://www.scqz.cz/fileadmin/user_upload/Spolkova_cinnost/Odborne_skupiny/Etika_a_managment/vystupy/Etika_a_rodina1.pdf

společnosti, postkonvenční stádium: dospělý se řídí normami a zásadami, které přijal za své, nezávisle na okolí, někdy na společnosti.³¹

2.2 Etika a morálka ve společnosti

Etika je chápána jako „dcera“ filosofie, jako její praktická větev zaměřující se na hlubší vrstvy lidského chování ve společenském rámci. Jednoduchá definice říká, že je to *nauka o dobru a zlu* (toto užší pojetí etiky se také nazývá *agátologie* podle řeckého výrazu pro dobro „agathon“). Zatímco morálka uvažuje, co bychom měli dělat, a mravy konstatují, co děláme (jaká je etická realita v dané době a dané oblasti), etika se ptá proč – je tedy teoretickou reflexí naznačených tématik.³²

Vychovávaný jedinec zpočátku nezná výchovný smysl. Vychovatelova činnost musí být tak cílevědomá a také záměrná. **Tato perspektiva dává výchovnému působení rámec a směr. V případě, že výchovná činnost nemá cíl nebo záměr, může mít vychovatelovo působení chaotický ráz.** Kromě těchto vlastností musí mít vychovatel i velkou autoritu, aby byl úspěšný. Autorita znamená, že zde není poměr rovnosti, ale vychovávaný jedinec „vzhlíží“ k svému vychovateli, přičemž jsou v tomto vztahu pozitivní prvky. Základem výchovy je stanovení a propracování výchovných i vzdělávacích cílů. Můžeme hovořit až o jejich účelovosti. Výchova je totiž proces k relativně trvalému utváření osobnosti člověka (formování jeho základních osobnostních znaků: přesvědčení, citů, postojů, názorů). Ideálem výchovy je takové formování osobnosti, kdy se slučuje svoboda jedince s mravním řádem (lidstva).³³

a) Etika autonomie

Její představitelé vycházejí z autonomie svědomí a svobody jako základní mravní hodnoty. Etika autenticity zdůrazňuje, že jen to je morální, co vychází z čistého upřímného přesvědčení. Jediným příkazem mravním je jednat svobodně a autenticky. Vše je dovoleno. Za vše jsme, ale také absolutně zodpovědní. Autonomní etiky se soustřeďují na jednajícího člověka, jeho rozum a svobodu. V současné diskuzi se otevírají otázky, co tento rozum a svobodu orientuje.

---

³¹ *Základní pojmy a kategorie z oblasti pedagogiky (slovníček)*. 3. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2003. s. 29.

³² ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-804-X. s. 277.

b) Etika odpovědnosti

Martin Buber³⁴ si uvědomuje, že k naplnění života nestačí pouze naše autonomie a svoboda. Od nejranějšího dětství víme, že jsme tu díky druhým a naše svoboda má smysl jen proto, že jsou tu ti druzí. Dokazuje, jak se naše „já“ zrodilo a stále dotváří díky „ty“, tomu druhému, který nás miluje. Ten druhý může být konkrétní člověk nebo Bůh. Pro etiku odpovědnosti se nejvyšší mravní hodnotou stává vztah k němu. Z věrnosti svému přesvědčení či rozumu stává věrnost tomu druhému. Vztah k druhému je nesouměrný, to znamená, že vůbec nejde o to, jestli je pomoc opětována. Člověk a jeho technika jsou schopni utvořit budoucnost, ze které jde strach. Tento strach se však může stát pozitivní etickou hodnotou, když probudí naši zodpovědnost za budoucí generace. Modelem veškeré opravdové odpovědnosti je odpovědnost rodičovská. Je třeba být vnímavý a zbaběle neunikat.

Zatímco etika ve společnosti jasně určuje, že vychovatel musí mít autoritu a jeho činnost musí být cílevědomá, u etiky v rodině se dozvídáme, že vychovatel v rodině dává dítěti volbu vlastního rozhodnutí. Etika autonomie sice vypovídá, že každý jedinec má svobodnou vůli a rozum, ale zároveň je zodpovědný za své činy. **Pokud však rodič dítěti neurčí jasné hranice a nebude důsledný, dítě se nestane zodpovědným za své činy.**

2.3 Morálka

Morálka je jednou ze základních forem hodnotově normativní organizace společenských vztahů. Počala vznikat již v raných etapách vývoje společnosti, kdy se objevila potřeba regulovat vzájemné vztahy mezi lidmi a způsoby jejich komunikace. Se změnou společnosti dochází ke změnám v morálce a naopak, změny v morálce mohou vyvolat i změny v uspořádání společnosti. Prvotními formami této regulace byly tradice, obyčej, návyky a síla autority. Morálka představovala souhrn jednoduchých norem, které musel každý člen rodu akceptovat. V případě, že je nerespektoval, došlo by k jeho vyloučení ze skupiny nebo společenství. Život mimo společenství klanu či rodu byl prakticky nemožný,

---

³³ JŮZL, Miloslav. *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 978-80-87182-02-4. s. 81–82.

³⁴ BUBER, Martin. *Láska je odpovědnost nějakého Já za nějaké Ty*. Praha: Kalich, 2005. ISBN 80-7017-020-4. s. 60

takže by se vyloučení rovnalo záhubě jednotlivce. Dodržování mravů norem a zvyků tak bylo nevyhnutelnou podmínkou života ve společnosti.³⁵

Morálka je soubor principů posuzovaných z hlediska dobra a zla ovlivňující chování a jednání lidí dané společnosti. Současně můžeme hovořit o morálce ve smyslu mravního kodexu, vnitřní víry, přesvědčení nebo vnějších principů vyžadovaných společností. Pravidla a měřítko pro morálku ve světě dospělých jsou obecně zažitá systémy stanovené a definované nejen řadou příkázání a zákonů, ale i osobní kontrolou svědomí. Dítě k nim dospívá postupně.³⁶

Morálkou (mravností) rozumíme souhrn pravidel vzájemného chování lidí, které se v určité době a určitém prostředí považují za závazné. Zahrnuje v sobě morální jednání, morální vztahy a morální vědomí. Mravní výchova je dlouhodobý a komplexní proces, který probíhá ve třech základních etapách – nejdříve se formuje **mravní vědomí** (utvářejí se představy o žádoucích vlastnostech), potom se formuje **mravní přesvědčení** (obohacuje mravní vědomí morálními city, pomocí citového prožitku vychovávaný zjišťuje, že dodržování určitých norem je potřebné nejen jemu, ale i celé společnosti) a ve třetí etapě jsou vychovávány **volní vlastnosti osobnosti**, které by měly jedinci pomoci vytvořit takové jednání a chování, jaké odpovídá přijatým společenským normám a požadavkům.³⁷

2.4 Mravní výchova a morální výchova

Mravní výchova je jednou z nejsložitějších složek výchovy, protože zabezpečuje významnou součást rozvoje osobnosti. Úkolem mravní výchovy je cílevědomé a plánovité utváření morálního přesvědčení jedince v souladu s jeho adekvátními formami jednání v duchu mravních norem společnosti. Mravní výchova usiluje tedy o to, aby vychovávaní přijali určité normy a jednali podle nich. Mravní normy nemají závazný charakter, ale opírají se o sílu veřejného mínění a vnitřní přesvědčení. Morální požadavky mají obecnou platnost, vyplývají ze soudobého společenského řádu. Podkladem mravních norem se staly vztahy mezi lidmi, které se osvědčily a byly veřejností obecně přijaty.³⁸

---

³⁵ GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Drahomíra HOLOUŠOVÁ. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999. ISBN 80-85783-20-7. s. 112.

³⁶ HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: J. Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5. s. 327

³⁷ GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Drahomíra HOLOUŠOVÁ. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999. ISBN 80-85783-20-7. s. 112.

³⁸ Annie studuje, annie-studuje.svetu.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <http://annie-studuje.svetu.cz/6-2-system-pedagogickych-disciplin.html>

Rozumíme tu záměrnou činnost vychovatele, která vede k vychovávání určitých lidských vlastností, představ, názorů, postojů, dovedností, citů, návyků a chování. Je to výchovné působení na rozum, vůli a city žáka s cílem dosáhnout u něho jednání, které by bylo v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky. Jejím cílem je morální osobnost, autonomní, vnitřně integrovaná, svobodná a zodpovědná osobnost, která uvědoměle mravně jedná na základě svého vnitřního přesvědčení a v souladu se společensky přijatými mravními normami (za účasti svědomí jako vnitřního regulátora jednání a chování).³⁹

2.5 Morální výchova dětí

Dítě si v morálním vývoji, vyvíjí vztah k hodnotám a etickým normám. Dřívější pojetí morálky se zaměřovalo především na vztahy mezi lidmi. Dnes přibývá vedle úcty k lidem úcta k přírodě a zdraví. Morální uvažování dítěte se vyvíjí v závislosti na jeho celkovém vývoji a na jeho zkušenostech. Dá se říci, že morálka předškolního dítěte je přímo závislá na názorech a chování dospělých. K osvojení norem přispívá identifikace s autoritou. Dítě je k dodržování norem motivováno systémem odměn a trestů (pozitivním a negativním hodnocením). Za dobré je považováno to, co by autorita ocenila. Špatné a nežádoucí je takové chování, za které by bylo potrestáno. V tomto postoji je zřejmý egocentrismus předškoláků, pro něž nejdůležitějším aspektem hodnocení je důsledek určité situace pro ně samé.⁴⁰

Mravní výchova souvisí s hodnotami a hodnotovou orientací. Pojem hodnota není zdaleka definován jednoznačně. Jiné je nazírání ekonomů, různé jsou pohledy i v rámci společenských věd. Pro naše účely vycházíme z toho, že hodnoty nabývají různé výtvořiny, jevy ve vztahu k lidským potřebám, hodnoty člověk objevuje, hlavně však vytváří. Vztažností k našemu životu se pak tyto jevy i výtvořiny stávají hodnotami. Hodnoty, s nimiž se člověk ztotožňuje a vyznává je, tvoří jeho hodnotový systém. Je to celý komplex oněch hodnot uspořádaných do jakéhosi „žebříčku“. Je to bohatě strukturovaný celek, který bývá v zásadě dělen na hodnoty materiální a duchovní. Zároveň je důležitým ukazatelem zaměřenosti osobnosti. Stává se významnou složkou motivace a autoregulace chování. Hodnotový systém může být u někoho relativně stabilní, ale určité životní události, a právě

---

³⁹ KRAUS, Blahoslav, Miloslav JŮZL a Monika TANNENBERGEROVÁ. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. s. 61.

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0. s. 121.

i průběh výchovného procesu jej mohou podstatně měnit. Svou roli zde sehrává jak rodina, tak škola, ale také média apod.⁴¹

Je velmi důležité předávat hodnoty, nejen proto, že to tak dělali naši rodiče, ale protože je to správné. Je to, také z důvodu, že jejich předávání přispívá k tomu, aby společnost byla bezpečná a dál se vyvíjela. Výzkumy ukazují, že chování založené na morálce pomáhá dětem rozvinout smysl pro samostatnost, nezávislost a sebedůvěru.

„Podstatné je, že učit děti uznávat základní morální hodnoty je nejdůležitější a nejefektivnější způsob výchovy, jakým můžeme přispět k tomu, aby se v životě cítily šťastné.“

I když se rodiče nesnaží předat svému dítěti žádné vlastní hodnoty, dítě je i přesto ještě v předškolním věku vědomě i nevědomě získá. Pochytí je od svých vrstevníků, z televize, ale nejvíce v rodině.⁴²

Psychologové se shodují v tom, že složitý proces vývoje člověka je podmíněn jednotou biologických a sociálních faktorů, při čemž bývá zdůrazňováno, že tato jednota není mechanickým spojením faktorů dědičnosti a prostředí, nýbrž jednotou složitou, diferencovanou, dynamickou a proměnlivou. Biologické zvláštnosti člověka jsou důležitými předpoklady, nikoliv však hybnými faktory vývoje člověka. Jednotlivé psychologické koncepce připisují biologickým zvláštnostem jednotlivých lidí různě závažnou roli.

Každé dítě vyrůstá ve složité síti společenských vztahů. Podstatnou součástí společenských vztahů jsou mravní vztahy. Každý společenský vztah má i svůj morální obsah, to znamená, že je ho možno hodnotit z morálního hlediska.

Z psychologického hlediska lze vztahy klasifikovat na základě důležitých skutečností, k nimž jsou zaujímány jako:

- **vztahy k lidem a ke společnosti,**
- **vztahy člověka k práci,**
- **vztahy člověka k sobě samému a k vlastnímu životu,**

---

⁴¹ KRAUS, Blahoslav, Miloslav JÚZL a Monika TANNENBERGEROVÁ. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011. s. 63–64.

⁴² EYRE, Linda a Richard EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-360-9. s. 10

- **vztahy člověka k životním překážkám a obtížím,**
- **vztahy člověka k přírodě.**

Kázeň, ukázněnost, disciplinovanost znamená především schopnost zachovávat jistý řád, systém, a to jak v činnostech (v čase) tak i v prostředí (v prostoru). Kázeň člověka je založena na systému určitých volných vlastností, které mu umožňují odpovídající míru seberegulace a sebekontroly. Při výchově kázně je nutný pevný řád, v rámci, něhož si člověk přivyká odpovědnosti vůči sobě i druhým, dochvilnosti, přesnosti. Osobní disciplinovanost neznamená nesvobodu člověka, ale naopak umožňuje člověku, aby svobodně využíval své schopnosti a síly. Chaos člověka vždy dezorientuje, ať je to chaos v jeho prostředí nebo v jeho myslí.⁴³

2.6 Náboženství

Pokud se píše o etice, nesmí se opomenout ani otázka náboženství. Etika odpovědnosti jasně vypovídá, že co činíme druhému, zda mu poskytneme pomoc, je naše svobodné rozhodnutí. Rodiče v tomto případě nemusí být nutně věřící, aby vychovávali své děti v duchu hodnot. Mnozí ateisté jednají podle hodnot, které jsou jim blízké.

Oblast etiky je u zdravého jedince formována dlouholetou výchovou, vzděláním, osvojením si morálních zásad života ve společnosti. Náboženství předkládá davům morální zábrany a etické normy k omezení nižšího jednání, které samy o sobě ospravedlňují jeho existenci. Náboženská etika může zabránit tomu, aby se špatnost lidstva zhoršovala. Je důležitá pro společnost tím, že zabezpečuje dobročinnou činnost, lékařskou službu a výchovnou pomoc.⁴⁴

Pokud etika, morální a mravní výchova probíhá v rodině v přímém spojení s výchovou, může z dítěte vyrůst jedinec prospěšný pro společnost. Pokud ovšem tyto prvky ve výchově chybí, tak dítě může vyrůst v jedince, který bude společnosti naopak neprospěšný.

---

⁴³Etika výchovy, <http://kuhv.vscht.cz> [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <http://kuhv.vscht.cz/files/uzel/0017037/Etika%20v%C3%BDchovy%20studijn%C3%AD%20text%20k%20projektu%20-%20final.pdf>

⁴⁴O náboženství, <http://www.paulbrunton.cz> [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <http://www.paulbrunton.cz/index.php?id=clanek24>

Jak jsem uvedla v první kapitole: děti se neučí tím, co slyší, ale tím, co vidí. Jak se děti budou chovat, obvykle napoví již chování rodičů, protože děti jsou často jejich věrnými kopiemi. Pokud rodiče neznají ani základní pravidla slušnosti, jako je pozdravit, představit se, poděkovat, nevhodně se chovají – můžeme si domyslet, jak se bude chovat dítě těchto rodičů. Když dítě provede něco špatného, rodiče mají tendenci při přiznání svého dítěte, že např. kouří již na základní škole, se shovívavě usmát nebo hledat chybu u někoho jiného.

Dříve se rodiče za takového potomka styděli a možná by padl i nějaký ten pohlavek. Říkávalo se: „*Škoda každé facky, která padne vedle.*“ Současní rodiče váhají usměrnit své dítě pohlavkem. Dítě by mohlo podat stížnost nebo nařknout rodiče z týrání. Naši společnost ovládají peníze a zákony. Nejčastější slovo už v dětském slovníku bývá „právo“ a peníze. Náš život určuje liberalismus, bezbřehá tolerance a tzv. korektnost. Pokud se v rodinách tyto jevy uplatňují v krajních podobách, mohou mít katastrofální důsledky. Co se stalo se společností, v níž čím dál víc školáků pije alkohol a experimentuje s drogami?

Některá dětská dilemata nejsou ani tak otázkou kázně jako spíše otázkou morálních hodnot. Cílem rodičů je, aby se dítě samo rozhodlo, co se má v konkrétní situaci udělat. Rodiče nemohou děti nutit, aby jejich hodnoty jednoduše převzaly. Můžou jim však pomoci posoudit spornou situaci ze všech hledisek. Z dlouhodobého hlediska to znamená, že vaše děti se budou chtít chovat správně, i když s nimi rodiče nebudou.

Etika a morálka úzce souvisí s výchovou dětí. Autora etiky odpovědnosti – Martina Bubera jsem si vybrala, protože je velmi nábožensky založený a mluví o etice ve spojení s rodičovstvím. **Rodiče by měli své děti naučit, co je správné a slušné chování, co je vhodné, a především je naučit hodnotám. Protože ve chvíli, kdy se vytratí hodnoty dobra, krásy, zdraví, tak se z rodiny vytratí i celková spokojenost rodiny. Pokud takové dítě nepozná základní hodnoty, může se stát, že nenajde svoji vnitřní spokojenost nikdy za svůj život. Bude se hnát jen za věcmi, které pro něho nebudou ty hlavní a nenajde tak nikdy duševní klid.**

Jak o tom vypráví jeden dávný příběh:

Manželé, kteří měli již dospělé děti, byli úspěšní, zodpovědní, opravdoví, chtěli v životě dělat správné věci. Zároveň se však cítili prázdní a nenaplnění, proto chtěli tento stav změnit a přišli za starým mistrem, který jim měl pomoci. Mistr po vyslechnutí obou manželů, před ně postavil kameninový hrnc a přinesl několik velkých jablek. Přisunul misku se švestkami. Ze skříňky podal nádobu s cukrem. Začal svým hostům jednoduchým

způsobem předvádět, jak on vidí cestu ke spokojenému a zodpovědnému životu. „*Ten kameninový hrnec je jako náš život. Jako my sami. To, co je okolo – jablka, švestky, cukr jsou věci, které jsou okolo nás. Podívejte se, co všechno se mi tady nabízí. Proč odmítat cukr, příjemné stránky života? To by byl nesmysl a zbytečná askenze.*“ Vzal nádobu a vysypal všechno cukr do hrnce. Sáh po švestkách a dodal: „*Je spousta zájmů nebo drobných povinností, které přináší radost. Patří do hrnce? Patří!*“ A vložil je tam. Na stole zůstala už jenom jablka. Malinko zvažněl, obrátil se ke svým hostům a řekl: „*Jablka jsou ze všeho, co jsme tady měli, největší. Představují hodnoty, které jsou důležité. Které jsou nezbytné. Do našeho života je nejen chceme, ale i potřebujeme. Patří do hrnce? Rozhodně patří.*“ Vkládal jedno jablko po druhém. V hrnci však už nebylo dostatek místa. Několik jablek zůstalo vně. Oba manželé se na sebe podívali. „*Rozumíte, co jsem tím chtěl vyjádřit? Někdy se nabízí hodnoty ne nezbytné, které se tváří jako recepty na štěstí. Člověk snadno podlehne klamně iluzi. Možná jste přišli v okamžiku, který vám zase znázorním.*“

Vzal hrnec a všechno, co v něm bylo, vysypal na jednu hromadu. Cukr, švestky i jablka. Zmatek, chaos. „*Možná se cítíte zrovna tak. Víte, že není něco v pořádku. Chcete to jinak. Ale jak z té hromady vybrat to podstatné?*“ Starý mistr postavil hrnec zpátky na stůl. Vzal z hromady jedno jablko, podíval se na něj. Vzal hadřík a vyleštil ho. Totéž udělal s druhým, se třetím, až nakonec do hrnce dal všech šest jablek. I ty, na které už předtím nebylo v hrnci místo. Jen suše podotknul: „*Úplně stejně to musíme udělat i ve svém životě. Zastavit se, probrat to, co v životě považujeme za důležité, očistit od nánosů zvyků, nevděčnosti a všednosti. A zařadit a vložit do běžného života. Dát tomu patřičné místo a důležitost. Co myslíte, je už ten hrnec plný?*“ zeptal se pozorně naslouchajících hostů. „*Už skoro je,*“ řekla žena. Starý muž vzal švestky, některé očistil, některé ani nezkoumal a vložil do hrnce. Několik nechal mimo hrnec. „*Podívejte se, kolik švestek se tam ještě vlezlo! Přestože se hrnec před chvílí jevil jako plný!*“ Jak tomu rozumíte? Host si vzal slovo a opatrně říkal: „*Když máme v hrnci jablka, to důležité, pořádek je tam ještě dost místa na drobnosti, které představují švestky.*“ „*Ano, je to tak,*“ přitakával moudrý muž. „*Je vidět, že je hrnec vrchovatě naplněný. Myslíte, že najdeme ještě nějaké místo na cukr?*“

„*Rozhodně,*“ vykřikla nadšením žena. Vzala ze stolu do hrsti cukr, a ještě několikrát nasypala plné hrsti cukru do hrnce. Usmívala se, protože na stole zůstala už jen malá hromádka cukru. Starý muž se narovnal a zašel pro džbán s vodou. „*Mám pro vás ještě jedno překvapení.*“ A začal do hrnce nalévat vodu ze džbánu.

Cukr se rozpouštěl. Bylo možné dosypat ještě i tu malou hromádku. Muž lil vodu dál, až začala z hrnce přetékat. Starý moudrý muž svůj experiment doplnil už jen několika slovy. „*Spokojení v životě budete skutečně tehdy, když ho naplníte hodnotami ve správném pořadí. Nejdříve to nejdůležitější, pak drobnosti a pak to příjemné. Vypadá to, že v tomto případě se téměř o nic neochudíte. Dokonce máte spokojenosti na rozdávání. Dostali jste odpověď? Tak běžte a podle toho žijte.*“⁴⁵

---

⁴⁵ MIKULKOVÁ, Milena. *Ruce hlavu, vzhůru rodiče: na výchovu selským rozumem*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5606-6. s. 119.

3 OBECNÉ PŘÍSTUPY VE VÝCHOVĚ

Jak je zřejmé z kapitoly jedna a dvě výchova probíhá v několika institucích. S výchovou i úzce souvisí etika a morálka. Bez sebe tyto dvě složky nemohou být. Kdyby ve výchově nebyla zahrnuta etika a morálka, neměli bychom hodnoty, tradice, rituály v rodinách. Výchova zahrnuje i etiku a morálku. V této kapitole se budu více do hloubky zajímat o vlivech na výchovu dětí. Kromě podrobnějšího seznámení s jednotlivými aktéry ve výchově, se zde věnuji i vlivu masmédií.

Často se dnes mluví o tom, jaký je nejlepší přístup k výchově dětí. Někteří psychologové doporučují striktně trvat na pravidlech, která stanoví rodiče, důležitá je důslednost a držení hranic, ve kterých se dítě má pohybovat. Jiní psychologové naopak doporučují nechat dítě o věcech rozhodovat či alespoň spolurozhodovat, přistupovat k dítěti nedirektivně, s respektem k jeho přáním a potřebám.

V naší zemi se trend volné výchovy, nedirektivního přístupu bez autoritativních nároků rodičů, začal prosazovat se zpožděním až po pádu totality. V devadesátých letech jsme byli zaplaveni nejrůznějšími návody, poučkami, trendy, jak se má dítě vychovávat, a hlavně, jak to dělat jinak než dosud. Za posledních dvacet let v naší zemi výrazně ubylo fyzických trestů, děti dostávají mnohem větší prostor pro vyjádření svých myšlenek a pocitů, mají větší vliv na plánování aktivit, výběr školy, kroužků. Zároveň se u nás rodiče svým dětem méně věnují, více směřují své děti právě na různé instituce a volnočasové aktivity (v lepším případě) nebo na samostatnou zábavu u počítače či televize (bohužel).

3.1 Rodiče a výchova

Jak již bylo řečeno v první kapitole, rodina je malá primární skupina tvořená lidmi, která poskytuje bezpečí. Je to tzv. společná domácnost. Vytváří rodinné prostředí, které formuje daného jedince, formuje postoje, vytváří se hodnoty (vazby, emoce). Dříve byla rodina společenstvím, které své členy zajišťovalo ekonomicky, poskytovalo jim vzdělání a péči v době nemoci či ve stáří. Současně bylo téměř nemožné mimo společenství rodiny přežít. Původní komplex funkční rodiny se tenčí – některé z nich postupně slábnou, i když úplně nezmizí.

Současná rodina je tak charakterizována určitým paradoxem. Na jedné straně je totiž rodina stále více soukromou a intimnější záležitostí, ovšem na straně druhé je rodina čím dál více věcí veřejnou díky velkému vlivu a zásahům kontrolních a regulačních činností

státu. Současná rodina je rodina individualistická s oslabenými vazbami mezigeneračními, sousedskými i širšími rodinnými, je však stále: archetypem instituce zajišťující nezbytnou míru stability a kontinuity sociálního systému v proudu historických přeměn.⁴⁶

Dnešní okolí rodiny není tvořeno jen sousedy a širší rodinou, ale daleko častěji má na rodinu vliv prostředí díky médiím a celkové globalizaci. Rodina je díky nim informovanější a méně závislou na tradičních vazbách, je více individualizovaná, ale zároveň ztrácí vlastní vliv na chod uvnitř. Lidé prochází určitou globální revolucí, která ovlivňuje i jejich postoj k podobě rodiny. Mění se tak obraz, jak má rodina vypadat i fungovat. Česká rodina se vlivem změn a transformačních procesů zdatně vzdálila ustálenému tradičnímu modelu. Žena během dvacátého století získala značnou samostatnost osobní, ekonomickou a společenskou, mění se role muže a ženy. Mění se také ekonomická funkce rodiny. Ekonomický tlak vyžadující ekonomickou aktivitu obou partnerů vytlačuje v rodinných prioritách péči o děti. V rodině dochází k oslabování skutečně svobodných rozhodnutí pod tlakem vnějších faktorů (trh práce aj.), což může být příčinou k rozmachu jiných životních stylů (např. singles), neboť lidé bez rodinných závazků mohou činit více svobodných rozhodnutí.⁴⁷

Proto, aby mohl vzniknout šťastný a láskyplný domov, je důležitá rodinná harmonie a pohoda. V těchto podmínkách je možné poskytnout dítěti základ zdravé a plnohodnotné úspěšné výchovy. Základním kamenem dobré výchovy je zájem o dítě a čas, který s ním trávíme. Pokud svým zájmem vytvoříme přátelskou a klidnou atmosféru, máme tak prostor pro utváření pozitivních povahových vlastností dítěte. Výchova je proces záměrného působení rodičů, učitelů, vychovatelů, výchovných institucí na děti a mládež. Jedná se tak tedy o cílevědomé působení za určitým výchovným cílem. V tomto procesu v dítěti rozvíjíme určité vlastnosti a postoje a ovlivňujeme stanovování hodnot. Vychovávat znamená používat určitých výchovných prostředků, ale i celých modelů a metod, v nichž vycházíme z tradic, zkušeností i vědeckých poznatků. V dnešním pojetí výchovy se na výchovu nepohlíží jako výhradně působení dospělých na děti, ale tak, že výchova je interaktivní proces, kde působí i děti na dospělé, neboť ovlivňují výchovné postupy, náladu

---

⁴⁶ MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8. s. 63.

⁴⁷ TUČEK, Milan. *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1998. ISBN 80-85950-45-6. s. 24.

vychovávajících, duševní stav a tím se stávají aktivními činiteli výchovy. Výchova je proto procesem vzájemného formování a ovlivňování. „Rodičovská láska je přirozená jako déšť, avšak rodičovským dovednostem a výchově je třeba se učit.“⁴⁸

Pro dítě jako jednotlivce i pro společnost jako celek je nesmírně důležité, aby se instance svědomí – existence „vnitřního soudce“ – skutečně vytvořila. Kromě sebereflexe se ukazují jako významné pro morální chování dítěte rovněž jeho sebepojetí a emoce, především empatie a prosociální city. Vážít si sebe samých se učíme prostřednictvím úcty, kterou nám projevují druzí – nejprve matka, rodiče a rodina. Je těžké očekávat od dítěte úctu k druhým a altruistické chování vůči nim, když si ho jeho nejbližší neváží a dítě nepocituje sebeúctu. Mravnost vyjadřuje chování v souladu se společenskými zvyklostmi.

Čeští rodiče vychovávají převážně pomocí odměn a trestů. Na současné výchově se bohužel podepisuje i nedostatek času mnoha rodičů. V časové tísní se pak rodiče uchylují k příkazům, zákazům a vyhrožování. Pokud je ale v rodině uplatňována pouze autoritativní výchova, vyrostou zakřiknutí jedinci, kteří nedokážou prosazovat svá práva, nebo se sami stanou extrémně autoritativní. Opakem je výchova liberální. Liberální styl znamená přemíra volnosti, kterou dítě má. Jistě má své přednosti – vychovává sebevědomé a kreativní jedince, kteří se nebojí riskovat a jít do neznámého. **Pokud však rodič dítěti neurčí jasné hranice a nebude důsledný,** dítě se nestane zodpovědným za své činy. Dalo by se obecně říct, že dnešní děti jsou „méně vychované“? Pokud je vychovaností míněna poslušnost, tak jsou dnešní děti „méně vychované“, což souvisí se vzrůstající mírou liberalismu. Také se dnes klade větší důraz na komunikaci s dítětem. Demokratický přístup v sobě obsahuje jednání s dítětem jako rovnocenným partnerem: rodič respektující potřeby dítěte a dítě se učí respektovat potřeby rodičů. V komunikaci dochází k tomu, že místo jednosměrných příkazů od rodiče k dítěti nastává vzájemná shoda.⁴⁹

Celý svět se vyvíjí a pozadu nezůstává ani rodina. Zakládání rodiny se odkládá na později, věk prvorodiček je mnohdy až po třicítce. Dnešní svět nabízí možnosti cestování, kariérní růst, emancipaci a profesní uplatnění žen. Většina mladých lidí se chce chopit příležitosti

---

⁴⁸ MAGEE, Trish. *Šťastné dítě a jeho výchova v 52 lekcích*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-590-3. s. 72

⁴⁹ Zkola, www.zkola.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z:

<http://www.zkola.cz/rodice/vychovadeti/Stranky/Jsou-dne%C5%A1n%C3%AD-d%C4%9Bti-nevychovan%C3%A9.aspx>.

a něco ve svém životě zažít, zkusit. Založení rodiny se tak posouvá. V dřívější době probíhaly některé funkce rodiny jako intimní záležitost, dnes se stávají stále více veřejné. Napomáhají k tomu kontrolní orgány, které zjišťují, jak rodina plní své funkce. Přispívají k této situaci však i média, kdy děti vědí, na koho se obrátit v případě týrání rodičů nebo jakýchkoliv neshod doma. Nemluvě o sociálních sítích, které ví o dítěti mnohdy více než jejich vlastní rodič. V neposlední řadě je to i čas, který už nezbyvá na vlastní děti po celodenní práci. Kdy se děti pak mají učit hodnotám, rituálům, správnému chování? Dítě každého věku potřebuje především své rodiče.

3.2 Přístup školy k výchově

Pokud přijde řeč na témata spojená se základními etickými otázkami (dobro/zlo, slušnost/nevychovanost, mravnost/nemravnost), pak se tak děje povětšinou v návaznosti na větší či menší porušení školních norem a projevů nekázně. Poté zpravidla následují tresty a ze strany odborné i laické veřejnosti se objevují návrhy na větší restrikcii, volání po „starých časech“ a obecné moralizování. Nesystematičnost a epizodičnost mravní výchovy v českých školách je svým způsobem paradoxní, neboť utváření mravní stránky žáků se od školy tradičně očekává a učitelé sami, to považují za velmi důležité.⁵⁰

Mravní výchova – problém současné české školy

V Česku postupně všechny základní školy zpracovaly na základě Rámcového vzdělávacího programu (RVP) svoje školní vzdělávací programy. Totéž mají zpracovány i střední školy. Rámcový vzdělávací program pro základní školy (2005) i pro střední školy (2007) je dokumentem, který vytváří prostor pro relativně autonomní profilaci školy. Mohou se spojovat předměty, vytvářet nové, zpracovávat učivo do projektů, vyučovat blokově, zvolit vlastní způsob klasifikace apod. Tento kurikulární dokument ve větší míře než všechny předchozí obsahuje akcenty nejen na tzv. klíčové kompetence, ale také obrací pozornost k novým tématům jednak v rámci tzv. vzdělávacích oblastí (např. Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a zdraví ad.) a pak především obsahem a zaměřením tzv. průřezových témat, kterých je v případě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání šest (Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana,

---

⁵⁰Česká škola, www.ceskaskola.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z:

<http://www.ceskaskola.cz/2016/06/csi-tematicka-zprava-eticka-vychova-v.html>.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova). V případě gymnaziálního RVP nalezneme pět průřezových témat s totožnými názvy bez Výchovy demokratického občana.

Zvláště začleněním průřezových témat do školního vzdělávacího programu je umožněno zabývat se ve školách obsahy, které doposud stály stranou pozornosti učitelů. Určitým problémem je, jak jsou pedagogové odborně a metodicky připraveni uvedená témata žákům přiblížit (např. mediální výchovu nikdo na VŠ nestudoval). Ve většině případů je jim oporou samostudium, a ne vždy mají k dispozici dostatečně kvalitní studijní materiály. Celkově se jedná o velký pokrok, ale také – směrem k etické výchově – o nevyužitou příležitost.

Zejména skrze narůstající výchovné a kázeňské problémy s žáky (agrese, šikana, alkohol, drogy, ale i „nové“ sociálně patologické jevy jako je záměrné sebepoškozování, netolismus a kybersikana, jejíž obětí se stávají i učitelé) se zvyšuje volání po opatřeních a postupech, které by uvedené jevy napomohly řešit.

Navrhovaná a diskutovaná opatření jsou dvojího druhu: restriktivní (represivní) a preventivní. Bohužel mezi pedagogy převažují tendence upřednostňovat restrikcii v podobě přísnějších postihů, větších pravomocí učitelů (statut veřejného činitele), rozšíření vybavení škol kamerovými systémy a bezpečnostními rámy, najímání si bezpečnostních agentur jako dozorů do škol apod. Důvodem preferování restriktivních přístupů – vedle možného okamžitého, byť zpravidla jepičího efektu - je skutečnost, že většina pedagogů nemá ve svém repertoáru výchovných praktik zažité a odzkoušené postupy, kterými by komplexněji ovlivnili mravní stránku osobnosti svých žáků.⁵¹

Nedávno ukončená výměna názorů na zavedení etické výchovy do škol jako vyučovacího předmětu ukázala mnohé. Mimo jiné i to, že mnozí etickou výchovu odmítají, často účastníci neví, o co se přesně jedná. Začlenění tohoto předmětu má smysl pouze tehdy, když nebude vyučován „poznátkově“, ale zážitkově s tím, že u žáků bude oslovována a utvářena celá osobnost (rozum, city i chování). Zařazení etické výchovy jako Doplňujícího vzdělávacího oboru (vlastně předmětu) do Rámcového vzdělávacího

---

⁵¹ VACEK, Pavel a Eva ŠVARCOVÁ. *Profesní etika pedagogů a mravní výchova žáků*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-343-3. s.7.

programu je rozumné a jako první pilotní krok dostačující. (Podobný statut má v tomto dokumentu Další cizí jazyk a Dramatická výchova.)

Je důležité upozornit, že tato iniciativa – Etická výchova jako předmět – vzešla ze strany řadových učitelů („zdola“), kteří pocítovali nezbytnost zvýraznit i v tomto dokumentu potřebu utvářet mravnost žáků systematicky a pro děti zajímavým a přitažlivým způsobem. A tak v případě, že žák nedodržuje morálku, vede jeho nedodržování norem k různým stupňům postihů. Tyto postihy postupně mohou vést až k vyloučení ze školy. Tento žák pak jde do jiné školy s nálepkou. Pomůže ovšem tomuto žákovi přestup na jinou školu? V některých případech dítě zlepší chování, ale mnohdy tomu je naopak. Dítě se chová hůře a porušuje i nadále pravidla, řády. Dokud se dítě nenaučí dodržovat pravidla, protože to chce ono samo, ze svého vlastního přesvědčení – nepomohou žádné postihy. Jinak tomu ani není s celým výchovně-etickým vývojem v duchovním smyslu. Učitel je zde přítelem, rádcem, který dává svým životem příklad a žákovi dává možnost rozvíjet své schopnosti a zkušenosti. Veškerá autorita učitele etiky je spíše tím, čeho je zapotřebí, abychom si cestu k nejvyšší pravdě zkrátili. Etická výchova a v ní komunikace a interakce by se měly odehrávat v partnerském duchu, atmosféře důvěry a spolupráce. Právě tato etická stránka věci učiteli umožňuje zvládnout náročné situace ve škole, řešit konflikty bez zbytečné agrese a neobávat se o ztrátu autority. Jinými slovy neunikat do pasivní rezignace, stagnace či vyhořelosti. Takže co může učitel pro dítě udělat? Učitel může přimět dítě, aby si dítě všimlo toho neskutečného, zkušenosti prožitého, učitel může poukázat na omyl, ale nemůže dítěti vložit do rukou pravdu. Může tak nanejvýš nasměřovat ke zkušenosti, nemůže říct, co má dítě vidět. Dítě bude muset vyjít do světa samo za sebe.⁵²

3.3 Autoři odborné literatury a výchova

Rodiče vytvářejí pro své dítě bezpečný a inspirativní prostor pro jeho zdravý vývoj. Některé děti pro své bezpečí potřebují více usměrnit, více držet hranice, které je chrání. Jiné děti zase potřebují velkou podporu k samostatnosti. To se samozřejmě netýká pouze povahy rodiče a dítěte, ale také věku samotného dítěte, nároky a potřeby dítěte se s jejich věkem mění a měnit by se měl i přístup rodičů. Pocit bezpečí a inspirativní prostředí

---

⁵² Vybrané problémy etické výchovy, [www.ksv.upol.cz](http://ksv.upol.cz) [online]. [2017-04-23] Dostupné z: <http://ksv.upol.cz/txt/ETP.pdf>

nezajišťuje svoboda dítěte nebo vymezování hranic, ale především láskyplný vztah rodičů k dítěti a rodičů mezi sebou. Kromě záměrné výchovy, při které rodič na své dítě působí, se ve vývoji uplatňuje především atmosféra v rodině, kterou tvoří vztahy a spoluprožívaná každodennost.

Má-li dítě poslouchat, co mu říkáme a reagovat na to, musíme se navzájem poslouchat i my. A potřebujeme-li držet nějaké hranice, pravidla, měli bychom si dobře rozmyslet, co je podstatné a v tom být pak důslední.⁵³

„Nemají správné chování, neuznávají autority a nemají úctu před stáří. Děti odmítají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.“ To není citát z dnešní doby, to řekl před více než 2 tisíci lety aténský filozof Sokrates. Byla někdy v minulosti výchova dětí jiná, ve smyslu těžší – snazší? Nebo je to úplně jedno, děti jsou děti, rodiče jsou rodiče a je úplně jedno jaké historické kulisy za sebou mají? V každé době je výchova dětí malinko jiná, jeden z faktorů, který ovlivňuje výchovu, je prostředí, v jakém žijeme. Dalším faktorem, který ovlivňuje výchovu, je velké množství odborných knih, kde radí, jak vychovávat dítě. Z výchovy se ztratila intuice.

Dnešní výchova jde z extrému do extrému. Rodiče si dnes nechávají své děti skoro lézt po hlavě. Nechají je říct svůj názor, nechávají jim volnost. Tato výchova může vést k sobeckému dítěti, dítě, které se nebude umět přizpůsobit. Někdo může namítnout, rodiče za totalitního režimu vychovávali své děti špatně, neuznávali jejich potřeby, nerespektovali osobnost dítěte. Např. dítě se začalo učit psát, a pokud drželo tužku v levé ruce, bylo to špatně a přeučovalo se. Proto se přístup k výchově musel razantně změnit, ale nelze, aby z autoritativní výchovy se postupně společnost dostala až k výchově benevolentní. Naše svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhého člověka. Pokud se dítěti nenastaví hranice a ono se bude rozpínat neomezeně, tak to správné není.⁵⁴

---

⁵³ Psychoterapie anděl, www.psychoterapie-andel.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z:

<http://www.psychoterapie-andel.cz/vychova-deti-prisnost-nebo-svoboda/>.

⁵⁴ Hranice dětí, www.rozhlas.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z:

http://www.rozhlas.cz/dvojka/kupredudominulosti/_zprava/jasne-hranice-deti-uklidnuji-prilis-benevolentni-pristup-vychovava-sobce-a-tyrany--1564816

3.4 Výchovný vliv masmédií

Média lze asi těžko označit jako složku výchovy, ale jejich vliv na děti a mládež je velký. Hlavním posláním médií je informovat. Měly by ale při tom dodržovat určitá etická pravidla, aby nepůsobily negativně na děti a mládež. Mezi média patří i internet. Média mají určitá omezení, např. že filmy nevhodné pro děti se smějí promítat až po určité večerní hodině, stejné omezení platí i pro rozhlas. Složitější je to u novin, protože ty si může dítě prohlížet 24 hodin denně a celé. Média ukazují násilí, které je ve světě. Je to jejich poslání a média samozřejmě za to násilí nemohou, pouze o něm informují. Podobně některé pořady, které jsou přímo pro děti, jsou plné násilí. To samozřejmě přidává práci rodičům, kteří by měli vše dětem vysvětlit. Jinak dítě těžko pochopí, že při rvačce nemůže druhého kopnout nohou v botě do hlavy, přesto, že to ve filmu vidělo a tomu kopnutému se nic nestalo. Pokud se tedy média nesnaží působit výchovně kladně, neměly by aspoň působit záporně.⁵⁵

Člověk vyrůstá uprostřed mnoha podmínek, které se podílejí na utváření jeho osobnosti, poměru ke světu, hierarchii hodnot. Zvláště silně působí na mladé osoby hromadné sdělovací prostředky: tisk, rozhlas, televize, časopisy, film, CD, DVD, video kazety, internet, dokonce i „obyčejný“ telefon. Sdělovací prostředky samy o sobě mohou být jistě nositelem dobra. Vychovávají, informují, pomáhají navázat rychlý kontakt s druhým člověkem, poskytují zábavu. Působení médií na člověka je jistým druhem komunikace. Ve vědomí i podvědomí osoby zůstává po každém kontaktu s médii „stopa“ jejich vlivu a působení. Výsledkem toho pak je formování postojů příjemce obsahu médií vůči okolní realitě, vůči sobě samému, druhým lidem (a třeba i vůči Bohu). Můžeme pozorovat, že hromadné sdělovací prostředky dnes velmi často působí, nebo se o to alespoň snaží, ve prospěch člověka. Týká se to především mladých lidí a dětí. Přesto, či právě proto, je důležité, aby rodiče i vychovatelé nebagatelizovali význam médií v procesu výchovy. Hrozby ze strany médií plynou především z toho, že média člověka nejen utvářejí, ale i využívají. Mají své přesně definované cíle a záměry. Jestliže člověka působícího v médiích ovládá touha po zisku, získání moci, tehdy se média stávají nebezpečnými. Mimo to jako příjemci nikdy nevíme, kdo ve skutečnosti „mluví“ skrze média a co je

---

⁵⁵ Média a vliv na děti, www.ekamarad.cz [online]. [2017-04-11] Dostupné z:

<http://www.ekamarad.cz/ezin/clanek/2059/>

hlavním cílem jeho sdělení, které k nám směřuje. Zlo, tedy negativní působení, předávané cestou médií není jasně pojmenováno. Aby bylo dosaženo cíle, musí být skryté. K tomu slouží jisté techniky, o kterých však zodpovědný příjemce musí vědět. Demaskování takového zla pak vede k omezení jeho vlivu. Rodiče,

a vychovatelé vůbec, jsou zodpovědní za výchovu nového pokolení. Znamená to, že jsou povinni pečovat o zformování zralé osobnosti dítěte. Musí být zvláště citliví na všelijaké způsoby a pokusy o špatný vliv na děti. Proto je důležité, aby znali mechanismy používané hromadnými sdělovacími prostředky, kterým jsou – často nevědomě – vystaveny jejich děti i oni sami. Je třeba rozvinout aktivitu rodičů – jako příjemců i jako vychovatelů.⁵⁶

I masmédia jsou spojena s etikou. Existují etické kodexy, které by se měly dodržovat. Masmédia je však někdy nedodržují. Vypouští do společnosti nepravdivé, zkreslené informace. Mají určitá omezení, aby určité informace, materiály nebyly přístupné dětem a mládeži. Jsou to ovšem jen nepatrná opatření, která lze lehce obejít. Výchova dětí tak může být po mravní stránce ohrožena. Někteří rodiče navíc mohou podporovat i přístup k sociálním sítím, které nejsou pro děti určeny. Rodiče zřídí sociální síť z toho důvodu, aby dítě sedělo doma a netoulalo se po venku. Jiní rodiče nechají koukat děti na nevhodné pohádky (animované nebo kreslené pohádky, ve kterých se mluví vulgárně a nevhodně).

V této kapitole byly popsány různé přístupy k výchově. Tato kapitola naznačuje, že častým problémem při výchově dětí je nenastavení hranic, málo času společně stráveného s dětmi a podstatný vliv médií. V některých případech je výchova příliš benevolentní. Na děti působí spousta okolních vlivů: prostředí, ve kterém žijí, škola, média, volnočasové kroužky. Pokud rodiče nemají dostatek času pro svoje děti, vynahrazují jim ho pak formou dárků, úplatků. Přitom děti nejvíce potřebují pozornost rodičů, společně strávený čas.

Život se přesunul mimo rodiny, neuvěřitelně se zrychlil a je zaměřen na povrchní konzum. Mámy odešly z domova do práce. Ale ne proto, že by chtěly, ale proto, že musí, z jednoho platu rodinu těžce užíváte. Všimněte si, co se stalo, většinu času totiž

---

⁵⁶ Výchova v rodině, www.mezulanik.blogspot.cz [online]. [2017-04-23] Dostupné z: http://mezulanik.blogspot.cz/2008/01/vchova-v-rodin-pod-vlivem-mdi_2896.html

trávíme mimo rodiny, pracujeme mimo rodiny, jíme mimo rodiny, bavíme se mimo rodiny, jsme nemocní mimo rodiny, umíráme mimo rodiny. Rodina se nám rozpadá před očima a do toho chatrného prostoru, co z ní zůstal, ještě doslova vtrhly moderní technologie. Každý je zabraný do svého počítače, tabletu nebo mobilu, špunty v uších, nepřítomné pohledy: tiché domácnosti, každý sám. Děti vlastně žijí ve virtuální realitě, málo říkají, více konzumují. V mnoha domácnostech se rodiny nesejdou ani k jednomu společnému jídlu za den. A třetina z těch, co se při společném jídle přece jen sejdou, má při tom jídle zapnutou televizi.⁵⁷

---

⁵⁷ Dobré noviny, www.dobrenoviny.sk <http://www.dobrenoviny.sk> [online]. [2017-04-23] Dostupné z: [/c/94841/uznavany-cesky-psycholog-nam-prezradil-ako-z-dietata-vychovat-dobreho-cloveka-tajomstvo-uspechu-mate-pod-nosom](http://www.dobrenoviny.sk/c/94841/uznavany-cesky-psycholog-nam-prezradil-ako-z-dietata-vychovat-dobreho-cloveka-tajomstvo-uspechu-mate-pod-nosom)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM HODNOTOVÝCH A MORÁLNÍCH ZÁSAD UPLATŇOVANÝCH V SOUČASNÝCH RODINÁCH

V teoretické části byly zpracovány základní pojmy spojené s rodinou a výchovou dětí. Byl vymezen rozdíl mezi etikou a morálkou, byla popsána rodina z pohledů různých odborníků a zároveň s ní byla popsána i výchova. Praktická část bude zaměřena na zjištění informací, jak probíhá výchova v jednotlivých rodinách. Vzhledem k zaměření bakalářské práce, kdy snahou je co nejpodrobněji porozumět postojům jednotlivých respondentů, byl zvolen kvalitativní výzkum. Pomocí kvalitativního výzkumu se zjistí, co vše ovlivňuje současnou výchovu dětí, zda existují negativa společenské výchovy a co znamená slovo výchova dětí pro rodiče v dnešní společnosti. Jaké výchovné metody rodiče využívají.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce je zjistit, co pro rodiče znamená pojem výchova, na co kladou největší důraz při výchově svých dětí, co ovlivňuje výchovu jejich dětí a zda uplatňují základní etické a morální zásady.

K dosažení cíle výzkumu byly stanoveny následující výzkumné otázky:

VO1 – Co pro rodiče v dnešní společnosti znamená slovo výchova dětí.

VO2 - Co ovlivňuje výchovu dětí v dnešní společnosti.

VO3 – Negativa společenské výchovy.

Ucelený přepis rozhovorů je uveden v příloze. Zde uvádím seznam pokládaných otázek pro rodiče:

Seznam otázek pro rodiče:

1. Co pro Vás znamená slovo základní (kmenová) rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny?
Kdo všechno patří do Vaší rodiny?
2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?
3. Co všechno obnáší výchova dětí?
4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?
5. Postupoval/ a jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?
6. Ovlivňují Vaši výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)
7. Dodržují se ve Vaší rodině rituály?
8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?

9. Jak trávíte s rodinou volný čas?
10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?
11. Jaké máte zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?
12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byl/a vychováván/anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?
13. Jste věřící?
14. Existují negativa společenské výchovy?

4.2 Výzkumné metody a popis výzkumného vzorku

Realizovaný kvalitativní výzkum bude probíhat formou rozhovoru s otevřenými otázkami. Rozhovor je metoda, která je důležitým pomocníkem při zjišťování postojů a názorů jiných lidí. Otázky byly zvoleny na základě studia odborné literatury, která se zabývá základními otázkami rodiny, výchovou, etikou a morálkou.

Pro kvalitativní výzkum existuje několik definic, pro tuto práci byla popsán jako intenzivní nebo dlouhodobý výzkum a výzkumník si při něm zhotovuje podrobný zápis. Zaznamenává skoro všechno, co se v daném prostředí děje. Může přitom zhotovit audiové nebo obrazové záznamy. Při pozorování nebo ihned po něm si dělá krátké zápisy, píše si poznámky, z kterých potom skládá celkový obraz o zkoumaném prostředí. Typickou metodou kvalitativního výzkumu je rozhovor.⁵⁸

Metoda rozhovoru byla vybrána proto, že klade menší nároky na iniciativu respondenta, pro respondenta je obtížnější vynechat odpovědi na některé otázky. V rozhovoru je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku. Zvláštní pozornost je nutné věnovat začátku a konci rozhovoru. Na počátku dotazování je nutné prolomit případné psychické bariéry. Také zakončení rozhovoru je jeho důležitou součástí. Právě na konci rozhovoru nebo při loučení můžeme ještě získat důležité informace.⁵⁹

---

⁵⁸ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6. s. 53

⁵⁹ HANZL, Daniel. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2014. ISBN 978-80-87710-01-2. s. 66

Všechny rozhovory jsem si zaznamenávala přímo v písemné podobě. Žádný z respondentů nebyl ochoten přistoupit na audio záznam nebo audiovizuální záznam. Výhodou ve výběru audiovizuálního záznamu by byly „volné ruce“, nevýhodou by bylo, že ne každý člověk zvládne mluvit do mikrofону nebo by se herecky stylizoval.

Pro výzkum je stanoven počet šest respondentů. Jména jsou z důvodu anonymity pozměněna. Výzkumný vzorek tvoří ženy a muži z Brna. Jejich věk je od dvaceti sedmi do padesáti let, jejich stupeň vzdělání je rozdílný. Dvě respondentky žijí v manželství, jedna respondentka je rozvedená a žije s přítelem, který není otcem jejich dětí a poslední respondentka je svobodná a žije s otcem svého dítěte. Dva respondenti jsou ženatí, jeden z nich je v manželství s výše uvedenou respondentkou.

Do vzorku jsem zařadila děti od útlého věku až po plnoleté děti, které žijí ještě s rodiči. Počtu dětí v rodině a ani pohlaví dětí jsem nevěnovala pozornost. Náhodně se mi stalo, že skoro všichni dotazovaní až na jednu respondentku mají dvě děti a vždy obě děti jsou chlapci.

Respondenti jsou z mého okolí, všechny jsem kontaktovala formou e-mailu. Stručně jsem respondentům vysvětlila, co rozhovor obnáší, jakého tématu se týká. Zároveň jsem jim popsala, jak by rozhovor probíhal a jak dlouho by trval, jakou formou bude proveden. Na respondentech jsem ponechala možnosti výběru místa i času. Všichni respondenti byli upozorněni, že rozhovor je dobrovolný, anonymní. Respondenti byli seznámeni s informací o zachování přístupu k prováděnému výzkumu. Dále jsem respondenty poučila o svobodné volbě odmítnutí a důvěrnosti. Respondentům byl zaslán formulář se souhlasem.

Identifikace respondentů:

Respondent	Věk	Vzdělání	Rodinný stav	Počet dětí	Věk dětí roky
VK	47	SŠ	vdaná	2	16, 19
RK	49	SŠ	ženatý	2	16, 19
LS	27	SŠ bez maturity	vdaná	2	1 měsíc, 4
VH	28	SŠ bez maturity	svobodná	1	2
VS	38	VŠ	ženatý	2	8, 10
KS	43	VŠ	rozvedená	2	15, 20

Tabulka č. 1 Identifikace respondentů rozhovoru Zdroj: vlastní

4.3 Analýza dat a jejich interpretace

Výzkumným šetřením získaná data byla zpracována za použití analytické techniky otevřeného kódování vycházející z designu zakotvené teorie, která dle Švaříčka a Šedové zahrnuje tři etapy výzkumu, a to „(1) sběr dat směřující k teoretické nasycenosti kódů; (2) kódování materiálu směřující k vytvoření základních kategorií – proměnných budoucí teorie; (3) konstruování teorie jako sady tvrzení o vztazích mezi kategoriemi – proměnnými.“

Uvedená stádia kvalitativního výzkumu se vzájemně překrývají. Po sběru výzkumných dat došlo k jejich kódování, které umožňuje z velkého množství nasbíraných dat vytřídit proměnné a z nich indukovat budoucí teorii.⁶⁰ V rámci analýzy nashromážděných dat byla v přepsaných rozhovorech a analyzovaných dokumentech hledána témata, která byla kódována a poté kategorizována. Postupně byly seskupovány pojmy patřící stejnému jevu.

Důležitou součástí sběru dat je kategorizace údajů. Kategorizací rozumíme přesné vymezení znaků, se kterými budou dále prováděny určité operace. Rozsah kategorizace je

⁶⁰ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6. s. 87-92

proto vždy volen v závislosti na očekávání, co má být z odpovědí zjištěno a jaké další analýzy budou s daty prováděny. Pro provedení správné kategorizace je nutné správně určit třídní znaky, tzn. charakteristiky, podle kterých budou odpovědi rozděleny. Dále je potřeba určit třídy tak, aby se vzájemně vylučovaly a určit třídy vyčerpávajícím způsobem, aby zahrnovaly všechny respondenty, respektive jejich odpovědi.

Rozhovory s šesti rodiči byly realizovány bez problémů, vždy v prostředí, které si vybrali samotní respondenti, aby mohla být navozena atmosféra důvěry, a především soukromí pro samotné rodiče. Rozhovory probíhaly v pěti případech bez dětí, v jednom případě s dětmi. Na respondentech nebyly patrné žádné známky nervozity, mluvili zcela přirozeně. Otevřeně vypovídali o svých postojích. U některých otázek se zamysleli delší dobu, vzpomínali na život před dítětem a po narození dítěte.

VÝCHOVA DĚTÍ – VO1

Výchova, jak bylo popsáno v teoretické části, je cílevědomé, záměrné, systematické, plánovité a všestranné působení na jedince, formování jeho postojů a názorů. Výchova vzniká v pracovním procesu z potřeby předávat získané zkušenosti mladší generaci. Tyto zkušenosti se zprvu přenášejí živelně, pozorováním a nápodobou, avšak s narůstající dělbou práce se výchova postupně stává činností organizovanou. Každý z respondentů měl jinou představu o výchově svých dětí. Již v teoretické části je popsáno, že se dá na výchovu pohlížet z různých úhlů. Každý z rodičů jmenoval určitou složku výchovy, předpokládám, že to je ta, co je pro něho nejdůležitější.

Viktorie říká *„Jednala jsem s dětmi jako rovnocennými partnery (přiměřeně věku). Nešišlala jsem na ně. Mám pár příkladů, na které nezapomenu, na které nechci vzpomínat (padla i facka). Stále jsem se však snažila mít rovinové jednání. Nikdy jsem nečetla žádné knížky o výchově. Každé dítě je originál. Velký důraz jsem kladla na intuici, důvěru k dětem. Děti jsem neponižovala, nestresovala. Pokud by mělo dítě např. ADHD, určitě bych si načetla odborné knihy. Důležité je ukazovat dětem příklady, dávat dětem dobré vzory. Při výchově druhého dítěte jsem postupovala jinak. Tím, že jsem pak měla druhé dítě, už nebylo tolik času pro starší dítě. Začala jsem chodit i do práce.“*

Robert se shoduje s Viktorií, že jednal s dětmi jako rovnocennými partnery. Nikdy nečetl žádné odborné knihy. Dodává však ještě, že výchova je i o materiálním zabezpečení dětí.

Ludmila přemýšlí o výchově jako o procesu, který směřuje k tomu, aby z jejich dětí vyrostli zdraví, soběstační jedinci, kteří budou plně začleněni do společnosti.

Valerie bere výchovu takto *„Je pro mě důležité vychovávat dítě tak, abych se za něj nemusela stydět. Chci, aby moje dítě bylo v pořádku. Chci, aby se dobře naučilo to, co bude potřebovat k životu. (Respondentka mi zároveň odpověděla již na následující otázku). Chci být k dítěti přísná, ale i kamarádká.*

Viktor při výchově dětí dává ze sebe úplně vše (výchovu, volný čas, zabezpečení dětí po materiální stránce). Občas zkousne zuby a je tolerantní.

Karolína si myslí, že výchova dětí je závazek. Proces, který je téměř nepřerušitelný. *„Podle mě končí výchova až mou smrtí. I když jsou děti dospělé, tak jako rodič působím stále na dítě. Vlastně ovlivním dítě i tou smrtí, a tak to působení nekončí nikdy. Rodič by měl a mohl v situaci, kdy moje dítě bude dělat velkou „krávovinu“ (v mých očích to tak alespoň bude vypadat) říct: „Toto bys neměl dělat.“ Ten rodič tady od toho je, aby to řekl.“*

U dvou respondentů bylo u odpovědi poznat, že se jedná o muže. Oba se zmínili o zabezpečení rodiny po materiální stránce. Druhý respondent muž uvedl, že dává ze sebe vše na výchovu dětí.

Výchova v případě druhého dítě byla jiná, nebylo už tolik času, jako v případě jednoho dítěte v rodině. Žena nastoupila po dosažení tří let věku dítěte opět do zaměstnání. Respondenti se zároveň shodli, že každé dítě je originál. Karolína říká *„Při narození druhého dítě jsem jednala již jinak, protože jednak už jsem měla určité rodičovské zkušenosti. A také jsem si byla již vědoma toho, jak dlouho trvají jednotlivá vývojová období. Také jsem věděla, že to druhé dítě je úplně jiné než to první dítě.“*

Robert si myslí, že každé dítě je originál. Při výchově, ale postupoval stejně, nechával synům volnost: *„děti jsem nestresoval, nechal jsem si děti hrát, jak dlouho chtěly a nechal jsem děti si utvářet vlastní názory a postoje k určitým situacím. Jednal jsem s dětmi rovnocenně.“* Robert zastával i nadále liberální styl, ale s určitými hranicemi. Viktor naopak postupoval jinak. Volněji. *„Už jsem nebyl tak důsledný. Povolil jsem více věcí druhému dítěti.“*

Druhý syn Ludmily má necelé dva měsíce, ale i tak vnímá Ludmila výchovu jinak. *„O první dítě jsem se starala, jak o zlatého slavička. U druhého dítěte to již nešlo. Moji pozornost vyžaduje i první dítě. Postupem času uvidím, jak budu postupovat při výchově.“*

Při výchovných stylech měli respondenti podobný postoj.

Viktorie se o svém výchovném stylu zmínila jako o stylu demokratickém „*Jednám s dětmi demokraticky, ale zároveň musí děti znát ty hranice. To, co by nebylo vhodné, slušné to už nejde. Aby si děti nemyslely, že můžou všechno dělat. Ale neznamená to, že dítě nemůže říct svůj názor.*“

„*Vzpomínám si na to, jak moje matka „vykulila“ oči, když jsme jako malí něco řekli. Nechci, aby se moje děti bály projevit. Pokud jsou děti dobře směřované, tak samy ví, co je vhodné a co ne. Děti potřebují vzor. Důležité jsou také vhodné pořady pro děti, nepouštět pořady, které nemají pro děti žádný význam.*“

Robert zastává stejný postoj jako Viktorie: „*Dětem nechávám volnost, pokud to není problém. Můj styl je liberální, ale i tak děti musí dodržovat určité hranice.*“

Ludmila jednoznačně odpověděla, že její výchovný styl je liberální. „*Přestože je můj styl liberální, mají mé děti hranice. Oproti mému manželovi, který je opravdu liberální a nechá dělat děti, co se jim líbí.*“

U Viktora převládá demokratický styl, ale občas je velmi přísný. Záleží na situaci.

Karolína se nejprve dlouze zamyslela a poté odpověděla „*Když byly děti malé – byla jsem autoritativní, ale zároveň i milující rodič. Postupem času směřuji k demokracii.*“

Kromě pojmu výchova, nesmíme ani opomenout základní pojem rodina. Kdo všechno patří do rodiny respondentů? Změnilo se něco, když se respondentovi narodilo první dítě?

Viktorie má představu o rodině, jako hlavně o soudržnosti členů rodiny, i když už je každý člen dospělý, tak i tak drží rodina stále pospolu. Její obraz rodiny je vánoční strom, a u něj stojí rodina. Kromě soudržnosti je to také zázemí. Proto do tohoto obrazu patří i rodiče a prarodiče. Dále je to i obraz páru, ne nutně muž a žena, ale i žena – žena, které také mohou vychovávat děti. Rodina je podpora, vzájemná pomoc, fungování, aby děti přišly kdykoliv za rodiči a nemuselo být pro ně nic tabu. Je to otevřenost. Do rodiny patří manželé, děti, bratři, babička a děda. „*Naše rodina jsme my čtyři, tchánové a širší rodina.*“

Robertův obraz rodiny je on, jeho manželka a děti. Širší rodinu zde vůbec nezmínil.

Ludmila má oproti tomu krátkou výstižnou definici. „*Můj obraz rodiny je matka, otec a dítě. V mém případě je rodina: já, manžel, moje dvě děti a kocour.*“

Valérie má také krátkou definici „*Můj obraz rodiny je já, muž, dítě. Rodina, lidé, s kterými se často stýkám. Rodiče, sestra.*“ Stejný obraz rodiny má i Viktor: „*Matka, otec, děti a prarodiče.*“

Karolína „*V současné době je význam tohoto slova v pohybu a nemám vlastně žádnou pevnou definici, na které bych lpěla. Dlouhá léta to pro mě znamenalo členy v rodině. Já, manžel a dvě děti, ale poté co nás manžel opustil se ten význam rodiny pro mě začal měnit. Jako rodinu bych označila mě a děti, ale v podstatě tento termín nepoužívám. Spíš je pro mě důležitější pojem rodina. Do té patří i můj současný partner, jeho dítě, moji rodiče, partnerovi rodiče, rodiče bývalého manžela, moji sourozenci a bývalé švagrové. Nyní to pro mě znamená dvojitý pohyb. První pohyb okleštění, druhý pohyb nárůst počet členů rodiny.*“

U otázky, když se respondentovi narodilo první dítě, zda se tím pro něho něco změnilo, se všechny respondentky zamyslely, neodpověděly hned. Každá z nich měla nakonec jiný postoj. Muži odpověděli rychle ano, ale nijak dál už odpověď rozvádět nechtěli. Viktorie tvrdí: „*Uvažování je stejné, osobnost se nezměnila. Odpovědnost byla i před tím. Nebylo to pro mě těžké, mám tři sourozence, pomáhala jsem s péčí své matce. Změnil se názor na partnera. Nevzala jsem si chlapa, o kterého se můžu opřít, ale dospělého pubertáka. Nebyl vyspělý.*“

Pro Ludmilu je nejvíce aktuální krátce narozené miminko, a tak její odpověď zní: „*Jo, nevyspala jsem se.*“ *Začala jsem se ohlížet i na jiné věci. Mám zodpovědnost nejen za sebe, ale i za někoho dalšího.*

Valerie měla obavy, když se jí narodila dcera „*Než se mi narodila dcera, byla jsem „blbá“, nezodpovědná. Ale po narození dcery se mi změnil život. Mám nyní velký strach o dítě. Mám strach, zároveň jsem šťastná, že ji mám.*“

I u Viktora se změnila zodpovědnost vůči někomu jinému. Velmi se změnily jeho priority. Na prvním místě byla rodina, jeho děti. Než se mu narodilo první dítě, největší prioritou pro něj byla jeho práce. Robert má podobný názor. Před narozením prvního dítěte měl jiné priority. Na prvním místě bylo zaměstnání.

Karolína vyjmenovala hodně věcí, které se jí změnily při narození prvního dítěte. „*Hmm, všechno. Změnilo se moje společenské postavení, můj sociální status, okruh mých přátel, možnosti zábavy, způsob trávení volného času, změnily se moje povinnosti a proměnilo se*

v to, co mě baví. Začala jsem hledat jiné hodnoty. Změnilo se mé vnímání času, jak ve smyslu každodennosti, tak i lidského času. Ve smyslu ve vztahu k předkům. Také se změnilo moje tělo (i když jen dočasně). Moje potřeby a priority. Některé dočasně, některé trvale.“

Respondenti se shodli, že výchova je proces, který má vést k začlenění jejich dětí do společnosti. Chtějí, aby jejich děti vyrostly v zdravé a slušné jedince, kteří budou mít potřebné znalosti ke svému samostatnému životu. Všichni oslovení rodiče se snaží mít se svým dítětem rovnocenný vztah, který je založený na důvěře. Rodič ani dítě se nebojí říct navzájem svůj názor. V tomto vztahu děti nemají strach se na cokoliv zeptat, ani nemají obavy s čímkoliv se rodiči svěřit. Je zde určitá rozdílnost ve výchovných stylech. **Tři respondenti uznávají liberální styl, dva respondenti se snaží vychovávat formou demokratického stylu a pouze jediný z respondentů šel cestou autoritářského stylu, který nakonec dospěl ke stylu demokratickému.** Přesto všechno – každé dítě je originál. **Ovšem nakonec se shodují, že vždy je potřeba nastavení hranic. Děti potřebují mít jasná pravidla.** Dva z respondentů jsou muži, jen oni dva uvedli, že výchova obnáší i materiální zabezpečení. **Muži si stále drží roli živitele rodiny. K otázce výchovy bych ráda ještě vyzdvihla odpověď Viktora, který navíc uvedl, že výchova obnáší trpělivost, toleranci a vydání ze sebe toho nejlepšího, co dokáže.** V průběhu zpracování bakalářské práce jsem si vůbec neuvědomovala rozdíl výchovy ženou a mužem. Muži dávají do výchovy něco navíc. Skoro žádná z žen se nebude honit za fotbalovým míčem nebo s hokejkou v ruce za svým synem při jeho utkáních ani nemůže poskytnout dceři pevné tátovo objetí. Rodiče žena a muž vnímají výchovu dítěte stejně, ale přesto jinak. Jinak ve smyslu, že mohou určité situace vnímat jinak než ženy.

Při otázce: změnil se Vám život při narození prvního dítěte, se respondentky dlouho zamyslely. Po chvíli zamýšlení mi respondentky odpověděly, že se změnilo hodně věcí. **U většiny se změnila především zodpovědnost a priority.** Valerie dostala strach o někoho jiného, za koho byla zodpovědná. Ludmila kromě zodpovědnosti za někoho jiného, se začala i ohlížet na jiné věci. Teď jsou u ní na prvním místě děti. Viktorie se nezměnila v zodpovědnosti za druhé. Má tři mladší sourozence a doma často vypomáhala a starala se o sourozence. **Změnil se jí však názor na partnera. Zjistila, že její manžel nebyl úplně vyspělý a výchova dětí tak neprobíhala vždy ke společné spokojenosti.** U Viktora a Karolíny se změnilo nejvíce priority. **Karolína rozvedla svoji odpověď mnohem více. Změnilo se jí všechno:** společenské postavení, její status, okruh přátel, možnosti zábavy, způsob trávení volného času, jiné hodnoty, potřeby, také tělo (i když jen

dočasně). Všichni respondenti sdělili, že druhé dítě vychovávali jinak. Druhé dítě mělo větší volnost. Už nemělo tolik pozornosti, jako to první dítě, kdy jednomu dítěti mohli věnovat celou svoji pozornost. Z některých studií vyplývá, že si nejstarší sourozenci stěžují, že jejich mladší sourozenci mají mnohem více volnosti. **Nejstarší sdělují: „mladším sourozencům prošlapujeme cestu, rodiče se na nás učí, jak vychovávat. To, co my měli zakázáno, to máte vy mladší děti povoleno.** Např. když my jsme mohli být venku do sedmi, vy můžete do osmi.

Obraz rodiny u dotazovaných respondentů: nejprve si každý z nich sám udělal obraz ve svých myšlenkách, **obraz byl tento: muž, žena a dítě.** Po chvilce každý dodal, jak vypadá jeho primární rodina. U Viktorie vypadá rodina jako rodina u vánočního stromu. Je to nejen ona, její manžel, děti, ale také široká rodina. Oproti tomu obraz jejího manžela je rodina: on, manželka a děti. Obraz rodiny u Ludmily doplňuje v jejím případě ještě domácí **zvíře kocour.** Rodina Valerie je také ona, její druh a jejich dítě. K tomu však dodává, že do základní rodiny počítá i svoji sestru a své rodiče. Stejně seskupení má i Viktor. Jediná **Karolína odpovídá jinak než ostatní.** Je rozvedená, a tak vnímá i základní rodinu nyní jinak než ostatní respondenti. Karolínina rodina je nyní v pohybu. Dlouhou dobu byla její rodinou (tak jako u ostatních) ona, manžel a děti. Poté, co manžel odešel, má podobu – ona, děti, její partner a jeho dítě, její rodiče, partnerovi rodiče, rodiče bývalého partnera, její sourozenci a její bývalé švagrové.

Vlivy, které působí na výchovu dětí – VO2

Na děti působí spousta okolních vlivů: prostředí, ve kterém žijí, škola, média, volnočasové kroužky. Častým problémem při výchově dětí může být nenastavení hranic, málo společného času stráveného s dětmi a podstatný vliv médií. V některých případech je výchova benevolentní.

Viktorie zcela souhlasí, že existuje několik faktorů, které ovlivňují výchovu. *„Určitě, už mateřská školka ovlivňuje, hlavně paní učitelky i personál celkově (provozní pracovníci). Vliv je pozitivní, ale i negativní. Škola, rodina je dětem nejbliže. S těmito účastníky výchovy se setkává dítě nejčastěji. Rodiče ovlivní děti i výběrem vhodných kroužků (necpu dítě do kroužku, který nechce navštěvovat).“*

Robert „žádné faktory neměly vliv na výchovu našich dětí. Pokud nějaké faktory byly, ani jsem si neuvědomoval, že by to děti nějak ovlivnilo.“

Ludmila na otázku „vlivy, které působí na výchovu dětí“ odpovídá „*Nemyslím si, že nějaké faktory ovlivňují výchovu dítěte. V mateřské školce jsem se s tím prozatím nesešla.*“

Po krátkém zamyšlení Ludmilu napadá, že přece jenom jí vadí dvě věci, které ovlivňují její výchovu dětí. „*Starší děti v mateřské školce mluví sprostě a ty menší děti opakuji ta sprostá slova. Také se mi nelíbí, kolik času dnes tráví děti u televizoru nebo na počítači.*“ Velmi podobný názor má Valerie „*žádné faktory mě prozatím neovlivňují nebo alespoň si to neuvědomuji. Vychovávám tak jak chci já.*“

Viktor také vnímá, že jsou faktory, které ovlivňují výchovu dětí. „*Kamarádi dětí ovlivňují mé syny. Ovlivňuje je i škola, společnost, lidé okolo mě.*“

Karolína tvrdí, že se nechá ovlivnit literaturou. „*Chci, aby děti zapadly do té společnosti, na to beru zřetel, možná až příliš. Také se zajímám o nějaké moderní trendy ve výchově.*“

Výchova neprobíhá jen v rodině, ale mimo rodinu, např. v rámci školy. Mimo klasické výuky se mohou děti i účastnit zájmových kroužků. Děti od pěti respondentů z šesti navštěvují zájmové kroužky. Dcera respondentky Valérie je prozatím malá na návštěvu zájmového kroužku. Doprovází ovšem maminku na vedení mažoretek, kde už se snaží pohybovat jako mažoretky, které vidí při nácviu.

Viktorie a Karolína mají přibližně stejně staré děti. Mladší synové navštěvují kroužky. Syn Viktorie chodí již několik let do fotbalu, syn Karolíny chodí do skautu, do klavíru a do plavání. I syn Ludmily chodí do sportovního kroužku, dochází do juda. Viktorovi synové také navštěvují sportovní kroužky, oba po dvou kroužcích plus anglický jazyk ve škole, který mají nad rámec školní výuky.

Ludmila by chtěla od příštího roku přihlásit syna do dalších kroužků. Kroužky jsou v rámci mateřské školky, nemusí tak nikam dojíždět.

Robert doplňuje svoji manželku, v tom, že synové dříve aktivně hráli hokejbal. Nyní, ale převažují jiné zájmy. Je s tím spojena i nadcházející maturita staršího syna.

Základním pilířem dobré výchovy je zájem o dítě a čas, který s ním trávíme. Pokud svým zájmem vytvoříme přátelskou a klidnou atmosféru, máme tak prostor pro utváření pozitivních povahových vlastností dítěte. Ve výzkumu mě zajímalo, zda rodina tráví společně volný čas. Má současná rodina i nějaké rituály?

Karolína a Ludmila považují společně strávený čas za velmi důležitý, stejnou měrou i rituály. Jejich rodiny často podnikají výlety. Shodují se, že jsou pro ně důležité každodenní rituály. V případě Ludmily je to „pusinkování“ před spaním. Její synové jsou ještě malí, a tak mají prozatím jen tento rituál. U Karolíny je to situace, kdy se loučí s dětmi před odchodem do školy „*Rituály dodržujeme a považujeme je za velmi důležité.*“ Ve Viktorově rodině také převažují výlety – túry do hor. „*Často vyjíždíme do hor.*“ „*Dodržujeme rituály. Každodenní čtení dětem před spaním. Vánoce trávíme společně.*“

Viktorie společně trávený čas považuje za důležitý. Její partner, nyní i synové, mají však jiný názor, a tak volný čas, každý tráví po svém „*My jsme věčně doma. Dětem to nevadí, ale mně to vadí. Chtěla jsem poznávat vlast, ale skutečnost je jiná. Není to dobrý vzor pro děti (pro naše syny). Alespoň se snažím, abychom se společně scházeli u večeře, ale to nám také moc nevychází. Stále však platí, že společně trávíme Velikonoce a Vánoce.*“ Podobná situace je i v případě Valerie „*Většinou jsme doma. Občas chodíme jen na procházky. Chtěla bych, ale trávit společně volný čas jinak. Jezdit na různé výlety, trávit více společného času dohromady.*“

Totožně to vypadá u Karolíny „*Rituály máme spojené i s oslavou svátků nebo průběhu školního roku. Např. slavíme Den dětí. Na Vánoce jezdíme k prarodičům. Na tábory posílám dětem balíčky. Zapalujeme svíčky na adventním věnci. Na Vánoce chodíme na mši.*“

Robert sděluje, že se u něj rodinné rituály nedodržují. Po chvilce odmlčení říká, že možná na svátky dodržují určité zvyky. Trávení volného času je pro něj především hraní fotbalu se syny.

U jednotlivých výroků respondentů je znát, jak staré mají děti. **Rituály: pusinkování, čtení pohádek před spaním – jsou pro menší děti. S postupem času a dospívání dětí bohužel rituálů ubývá. U všech se však potvrdilo, že Vánoce jsou pro ně velmi důležité a tráví tento čas dohromady.**

V rodině existují různé výchovné styly. Jsou to způsoby výchovy, které odráží vzájemný vztah vychovatele a vychovávaného. Způsob výchovy, jaký si rodiče zvolí, je ovlivněn řadou faktorů, jako jsou vlastnosti a zkušenosti rodičů, doba, rodina, v jaké vyrůstali, výchovné tradice země, kulturní, ekonomické tradice aj. Ve výchově mohou rodiče používat i určité etické a morální zásady. Člověk s nimi může mít spojené rituály, ale také základní dovednosti. **Pouze jedna respondentka čerpala z odborných knih a navštívila**

kurz. Ostatní respondenti berou výchovu přirozeně. Nebrali si za příklad výchovu svých rodičů, jedině se snažili vyvarovat chyb, které udělali jejich rodiče.

Viktorie vnímá styl výchovy, jako intuici, tak jak to cítí. *„Nedělám rozdíly. Nechci dětem poroučet, raději jim naslouchám. Děti potřebují hranice, ale dítě samo ví, co si může dovolit a co ne.“*

Robert *„tak jak jsem již říkal u otázky na začátku. Výchovu беру volně, jen musí děti dodržovat určité hranice.“* Viktorův postoj je: *„Beru to tak, jak to přináší život.“*

Valerie společně s Ludmilou vnímají tuto otázku podobně *„Výchovu беру přirozeně.“*

Karolína uplatňuje styly, které si zvolila v dospělosti. Styly, které vychází z potřeb dítěte a z toho, že tyto potřeby respektuje. *„Také jsem absolvovala kurz efektivního rodičovství. Tak se ho snažím také uplatňovat. Ale je pravda, že spontánně uplatňuji také principy, se kterými jsem se setkala ve vlastním dětství: hravost, společná zábava, bezprostřednost a určité vědomí, že k sobě patříme a je to neměnné.“*

Viktorie si myslí, že je důležité, aby člověk dodržoval základní zásady. *„Člověk dbá na sebe, aby se sám sobě líbil. Dodržuje čistotu a hygienu. Rodiče děti slušně oblékají. Lidé si mezi sebou vyřikají slušně svoje spory, nemusí se hned prát. Tato otázka je těžká, je to těžké téma – morálka.“*

Robert *„u nás v rodině se dodržují základní zásady. Chováme se k sobě navzájem slušně, pečují o děti, aby chodili slušně oblečení.“*

Ludmila a Valerie dodržují zásady, které jsou zcela běžné, a tak na moji otázku, odpověděly, že neuplatňují žádné zásady. Přitom mezi řečí v ostatních otázkách vyznělo, co je pro ně důležité. Obě chtějí, aby děti byly slušně vychované.

Viktor dbá na to, aby se jeho děti dobře učily. Měly svůj cíl, sny. A aby ze synů vyrostli slušní a vychovaní dospělí lidé.

Karolína má zásadu být autentická. *„Tzn. pro mě přiznat i moje nešvary a tím přiznáním je zviditelnit a udělat z nich výhodu. Z té otevřenosti udělat výhodu než ten nešvar samotný. Taký se snažím dětem dávat pocity, že jsou milovány a přijímány takové jaké jsou. Vycházím z toho, že ta rodina je důležitá a chovám se a rozhoduji podle toho.“*

Respondenti se zde v názorech rozcházejí. **Ludmila s Valerií si myslí, že prozatím jejich děti nic navíc neovlivňuje.** Je pravda, že mladší dítě Ludmily a dcerka Valerie jsou

prozatím velmi malé. Starší dítě Ludmily dochází do školky a nakonec Ludmila dodává, že jejího **staršího syna přece jenom ovlivňují ostatní starší spolužáci ve školce: učí ho mluvit sprostě. Také se jí nelíbí, kolik času děti tráví na počítači a sledováním pořadů. Viktorie si myslí, že její děti byly naopak ovlivňované již od mateřské školky.** Nejen paní učitelky měly vliv na její děti, ale i celkový personál školky. Vliv může být negativní i pozitivní. Kdo by si nevzpomněl ještě dnes po tolika letech na paní hodnou/zlou kuchařku ve školce a na oblíbenou paní učitelku. Nejblíže dětem jsou vždy rodina a škola. Rodiče mohou často děti ovlivnit i výběrem vhodných zájmových kroužků. **Oproti tomu respondent Robert si neuvědomuje, že by některé faktory ovlivňovaly výchovu jeho dětí.** Dodává však, že jsou synové skoro dospělí, a možná už jen pozapomněl. **Viktor se domnívá, že kromě školy, ovlivňují jeho děti kamarádi dětí, lidé okolo rodiny – společnost. Jediná Karolína z dotazovaných se nechala při výchově dětí ovlivnit literaturou. Absolvovala i kurz efektivního rodičovství. Chtěla se nechat inspirovat moderními trendy ve výchově. Nebránila se novým věcem. Viktorie by po odborné knize sáhla až ve chvíli, kdyby se u některého z jejich dětí projevila specifická porucha, např. ADHD.** Až na závěr této části se respondenti shodli v otázce výběru zájmových kroužků. Děti by měl vybraný kroužek bavit, nemá smysl, aby dítě chodilo do zájmového kroužku, který by ho nebavil. **Maximálně má dítě tři zájmové kroužky. Respondenti na mě celou dobu působili, že berou výchovu opravdu víceméně intuitivně. Rozcházejí se především v otázce trávení volného času.** Viktorie vnímá, že společné trávení volného času je velmi důležité. Chtěla by podnikat výlety, ale nakonec je ráda, když se společně všichni sejdou u večeře. **Společně tráví svátky: Velikonoce, Vánoce. Ráda bych zde poukázala na to, že je v rodině jedinou ženou.** Její manžel dodává, netráví spolu čas. Společně se sejdou na svátky, ty slaví dohromady. Se syny občas zajde na fotbal. U Valérie je situace podobná. Společně tráví čas na procházkách. **Ludmila s Karolínou jsou zajedno, že společně strávený čas je pro ně velmi důležitý.**

NEGATIVA SPOLEČENSKÉ VÝCHOVY – VO3

Zajímalo mě, zda existují určitá negativa společenské výchovy. Doba se neustále vyvíjí, a co bylo běžné pro děti minulého století, již není běžné pro děti současnosti. Mluvím zde např. o vlivu médií, který se velmi rozmohl. Bohužel dnes si bez médií neumíme život představit. Především děti, které mají předmět informatiku již na prvním stupni základní školy. Častým tématem u dětí jsou hry na počítači, zjišťování, které dítě má jaký model

telefonu. Děti před tím neuchráníme, naopak pokud nebudou v dění, může nastat situace, že budou z kolektivu vyčleněny.

Tři respondentky se shodují v tom, že negativa jsou: „blbý“ věci v televizi, sezení celý den u televizních pořadů nebo tabletu. Dříve v televizi vysílali klasické pohádky. V současnosti se vysílají nové moderní pohádky, které nejsou vždy vhodné pro děti.

Robert *„nemyslím si, že jsou v současnosti negativa společenské výchovy. Jak jsem se již zmiňoval, nijak mě žádné faktory neovlivňovaly. Možná si to jen tolik nepřipouštím, protože jsou synové již dospělí a umí se rozhodovat sami za sebe.“*

Viktor má stejný názor jako většina respondentů *„Média, televize, reklam, rozhlas i mobilní telefon ovlivňuje. Děti mají různé typy mobilního telefonu a porovnávají si, který z nich má lepší telefon. Naučily se využívat tuto technologii dříve než my“!*

Karolína si myslí, že velkým negativem dnešní společnosti je tlak na úspěch, na individualizaci, význam peněz a kariéry.

Na závěr rozhovoru jsem se respondentů zeptala, zda ovlivnila jejich výchovu víra, křesťanství, zda jsou věřící.

Viktorie *„Já fakt nevím, sama nemám jasno. Nemít rodiče, kamarády, dítě žije v nedostatečné rodině – můžou se děti upnout na partu, anebo jsou jedinci, kteří se upnou na víru a můžou vidět naději ve víře. V dnešní době je náboženství zneužitelné, je kvůli tomu hodně válek.“*

Ludmila s Valerií i Robert s Viktorem mají v této otázce zcela jasno, nejsou věřící, nijak jejich výchovu dětí neovlivňuje tato tematika.

Karolína *„Je to hodnotový systém, ze kterého vycházím a který se snažím nabídnout a předat dětem, a je to pro mě vlastně základ toho mého působení v rodině. V tom smyslu, že je to ta berle, o kterou se člověk může opřít. Protože ta výchova je vlastně práce a té práce v rodině je hrozně moc. Je to skryté a nedocenené. Náboženství a ta víra tomu dává smysl. Svět to není schopen rozpoznat a ocenit.“*

Většina respondentů odpověděla, že nejsou věřící. Viktorie nemá přímo vyhraněný názor. Karolína naopak spoléhá a opírá se o víru. Vychází z ní při výchově, bere víru jako každodenní záležitost. Je to její vnitřní síla. Ať zde zazněla jakákoliv odpověď, jedno je jisté, víra může být vnitřní pohon a energie při výchově dětí, ale zároveň

i nevěřící člověk uznává hodnoty, které jsou v souladu s vírou a přesvědčením, že dodržovat hodnoty dává smysl.

1. Kategorie

První část mého rozhovoru se zabývá výchovou. Respondenti mluví o vztahu ke svým dětem, jaké priority mají stanovené ve výchově, jejich celkový postoj k výchově. Popisujeme u jednotlivých respondentů obraz jejich vlastní rodiny. **Obraz rodiny ve většině případů je rozšířený o širší rodinu. Na prvním místě byli vždy uvedeni rodiče a děti. Je důležité vědět, že rodina má zázemí i v širší rodině, kde se může učit i úctě ke stáří a dodržovat tak rituály a tradice i s prarodiči, od kterých se děti učí.**

2. Kategorie

V každé rodině probíhá určitým způsobem výchova. Každý z nás může mít rozdílný postoj na výchovu dětí. Přesto cíl výchovy je jasný. Přáním rodičů je, aby dítě vyrostlo ve zdravého jedince, který bude slušný, vychovaný a začlení se do společnosti. Každý z rodičů postupuje k tomuto cíli jinak, a zároveň jednu složku z výchovy považuje za nejdůležitější. Výchova obnáší vše: trpělivost, intuici, přirozenost, určitou míru svobody, začleňování do společnosti. Rodiče se nechtějí za své dítě stydět. Chtějí s ním mít kamarádský vztah. S výchovou souvisí i určitý výchovný styl. **Ať rodič zvolil jakýkoliv styl, vždy ke stylu dodal, že dítě musí mít hranice. Dítě musí vědět, co si může dovolit a co už je za hranicemi. V rodinách převažuje liberální styl výchovy. Důležité je však dodat, že každé dítě má jasně stanovená pravidla, co je správné chování a co je už špatné chování.** V této části se dotýkáme i oblasti etiky a morálky. Od některých respondentů zaznělo, že bylo těžké odpovědět na otázku, která se týkala etiky a morálky. Přitom však, již v první části rozhovoru nevědomky spojovali výchovu s etikou. Např. chci, aby z mého dítěte vyrostl zdravý jedinec, který zapadne do společnosti. Samotná společnost dítě ovlivňuje. Jsou to média, která v současné době mají velký vliv na děti a mládež. Děti ovládají moderní technologie lépe než jejich rodiče. Ve škole se učí pracovat s počítačem již na prvním stupni základní školy. Mobilní telefon vlastní děti již také na prvním stupni základní školy. Ve škole dostávají domácí úkoly, které si mají vypracovat s pomocí internetu. Na jedné straně se mluví o médiích (hry na počítači, nevhodné pořady v televizi, internet, na kterém lze dohledat vše nač si člověk vzpomene), které nevhodně ovlivňují děti. Na straně druhé, škola učí děti pracovat s médii již od útlého věku.

3. Kategorie

Tato část se zaměřuje na faktory, které mohou ovlivňovat výchovu dětí. Zde se mluvilo převážně o médiích a jejich nevhodném působení na děti. Jako poslední otázka zazněla, zda ovlivňuje výchovu dětí víra rodičů. Zeptala jsem se přímo, zda je respondent věřící.

Dotazníkovou metodou jsme se dozvěděli množství zajímavých informací, které ovšem nelze zobecnit na všechny rodiče. K tomu by bylo potřeba oslovit mnohem větší vzorek respondentů. Byly zodpovězeny otázky, které vedly k cíli mé práce. Cílem práce bylo zjistit, jak probíhá výchova v rodině a čím může být současná výchova v rodině ovlivněna. Z provedeného výzkumu máme k dispozici závěry, které nám sdělují dostatek informací. **Přesto je však stále důležité myslet na to, že vzorek respondentů je nízký a nelze tak tvrzení, které se objeví v této práci brát jako zobecňující.**

4.4 Diskuze

Praktická část poskytuje informace nejen o tom, jak rodiče vychovávají děti v současnosti, ale také zjišťuje, co všechno ovlivňuje výchovu dětí v dnešní společnosti a zda existují i negativa společenské výchovy. Kromě stanoveného cíle, měla praktická část zjistit, jak se uplatňuje etika a morálka při výchově dětí v rodině a společnosti. Jedna z otázek se přímo dotazuje, jakým způsobem se uplatňuje etika a morálka při výchově dětí.

Z rozhovorů vyplynulo, že výchova je pro každého z účastníků výzkumu složitý proces. Zavzpomínali si, když se jim narodilo první dítě, jaký měli obrovský strach z toho neznáma, co je čeká. Změnili svoje priority, hodnoty. Měli mnohem větší zodpovědnost. S výchovou u druhého dítě postupovali jinak. U všech rozhovorů zaznělo, že je každé dítě originál, a tak rodiče vychovávali jinak druhé dítě. Také už jim nezbývalo tolik času na druhé dítě, jako když měli první dítě.

Výchovu ovlivňuje množství faktorů. Někteří respondenti tvrdili, že si neuvědomují, že by jejich výchovu nějaké faktory ovlivňovaly. Respondenti starších dětí, ale hned odpověděli, že je několik vlivů. Nejčastěji se shodli, že ovlivňuje výchovu už mateřská školka, poté škola, ale i společnost. Rodiče se pak snaží do výchovy začlenit i společně trávený čas a rituály, které rodinu sblíží. Ani v tomto případě však respondenti nebyli zajedno. Rodiče často podnikají výlety, uvědomují si, že je důležité mít společné zážitky. V ostatních rodinách se společně volný čas tráví pohromadě jen občas. I rituály jsou různé,

u menších dětí se dodržují, ale čím jsou děti větší, ubírá se na společných rituálech, a tak zůstává jen rituál spojený s Vánocemi. V tomto případě se rodina sejde a užívají si společně strávený čas. Respondenti se shodli na tom, že vhodný výběr volnočasových kroužků je pro dítě vhodný. Může se zde naučit něčemu novému, najde si nové kamarády a osvojí si nové znalosti, zažije i mimoškolní úspěch. Rozhodně je lepší, aby dítě navštěvovalo určitý kroužek než, aby sedělo doma u počítače nebo sledovalo nevhodné filmy apod. Velmi populární, ale naprosto nevhodné seriály, filmy nebo pořady např. Jackass. Pořad, který je velmi oblíbený pro náctileté, a tito náctiletí, po zhlédnutí jednotlivých dílů chtějí pak také vyzkoušet nebezpečné činnosti jako v pořadu. Kromě velké hrozby v podobě kyberšikany, násilných pořadů, nevhodných her se u jedné respondentky objevila obava v podobě příliš velkého důrazu na individualitu, tlak na úspěch, kariéru a peněz. Každý z oslovených respondentů si uvědomuje negativní dopady společenské výchovy. **Velký vliv na výchovu mají média (televize, počítač, hry). Už jen porovnání značky mobilního telefonu u každého dítěte ovlivňuje způsob myšlení dítěte. Respondenti se zmínili, že jsou děti mnohem zručnější v otázkách elektroniky, internetu již v nízkém věku, oproti jejich generaci rodičů. Současná doba si žádá, aby se dítě učilo znát znalosti počítače na prvním stupni základní školy.** I tato informace se mi potvrdila, tak jak je pospána v teoretické části.

Výchovu dětí řešila každá doba v historii vzniku rodiny. V současnosti se však o ni mluví často a hodně kvůli vysokému počtu dětí v ústavní péči, narůstajícím výchovným problémům dětí např. zvyšující se šikana ve školách. Kromě těchto negativních věcí, se ale mluví i o posilování dětských práv. Vývoj a změna společnosti mají vliv na výchovu dětí.

V této bakalářské práci bylo zpracováno a vyjasněno, jak se jednotliví rodiče staví k výchově svých dětí. Co obnáší tato výchova, jaký výchovný styl využívají. Co ovlivňuje jejich výchovu. Zda spolu tráví rodina společně volný čas a na kolik jsou pro rodinu důležité rituály. Bylo také zjištěno, jestli děti navštěvují zájmové kroužky. Výzkum se lehce dotkl i otázky náboženství a víry.

V teoretické části byly popsány pojmy rodina a výchova, vysvětlen rozdíl mezi morálkou a etikou. Byla blíže popsána výchova jednotlivých účastníků. Praktická část měla za úkol zjistit, zda rodina dodržuje rituály, jaké má hodnoty a zda rodiče dodržují mravní zásady při výchově dětí. Co výchovu v rodině může ovlivňovat.

Teoretická část definuje rodinu jako skupinu, která zahrnuje otce, matku a děti. Rodiče chtějí, aby dítě vstoupilo do společnosti s určitým programem. Rodiče dokonce dle legislativní úpravy mají dokonce povinnost zajistit dítěti morální a hmotné zabezpečení. Respondenti mi tuto teorii potvrdili. Respondenti mají obraz rodiny sestavený z rodičů a dětí, někdy rozšířen o prarodiče a své sourozence. Pro své děti chtějí jen to nejlepší a vždy chtějí, aby se děti v dospělosti naplno začlenily do společnosti a vyrostly tak ve slušně vychovaného jedince. Převážná část respondentů si uvědomuje, že poskytuje dítěti první vzor chování, se kterým se může identifikovat. Dítě si osvojuje očekávané způsoby chování, pravidla soužití, zaujímá společenské role. Půlka respondentů navíc dodává, že podstatnou část výchovy zajišťuje a ovlivňuje společnost, ať už v mateřské školce (později na základní škole) nebo kamarádi, vrstevníci dětí.

Když se vrátíme úplně na začátek, na chvíli, kde respondenti vzpomínají na narození prvního dítěte, zjistíme, že pro každého respondenta bylo narození prvního dítěte změna. Skoro všichni se shodli, že se jim změnila priority. Na prvním místě nebylo již zaměstnání, ale rodina. Měli zodpovědnost za někoho jiného než jen za sebe. Dodržují s dětmi rituály, vychovávají děti liberálně, ale s jasně stanovenými hranicemi. Druhá půlka respondentů je zastáncem demokratického stylu. V jednom případě bylo zamyšlení i nad výběrem vhodným partnerem pro život. Respondenti se snažili s dětmi jednat rovnocenně, ale ponechat i volnost, dopřát dětem hravost, společné rituály. Ať už se jedná o pusinkování a čtení pohádek u malých dětí nebo společně strávené svátky, podnikání společných výletů nebo obyčejné setkání u večeře, které se týká jakéhokoliv věku dítěte. Ženy se shodly, že při narození druhého dítěte nebylo již tolik času jako u jednoho dítěte. Musely pozornost rozdělit na dvě děti a zároveň se vracely do zaměstnání.

Většina respondentů si myslí, že jejich děti ovlivňují média. Dříve se vysílaly vhodné pořady. V současné době se vysílají moderní pohádky, které nejsou mnohdy vhodné. Děti oklopují moderní technologie, před kterými není úniku. Děti se setkávají s informační technologií již na prvním stupni základní školy. Porovnávají si mobilní telefony, který z nich má lepší typ, který dokáže více funkcí. Na mobilních telefonech, v počítačích mají nainstalované násilné hry. Na internetu si mohou najít vše, o čem chtějí získat informace. Kromě médií ovlivňují děti i vrstevníci. Kamarádi mluví sprostě, porovnávají se, v čem jsou lepší. Vliv má i současná doba. Jedna respondentka uvedla, že je vyvíjen velký tlak na úspěch a peníze.

Respondenti se celkově shodují, že je výchova náročná. Dítě se musí zabezpečit po citové, morální i materiální stránce. Výchovu berou sice přirozeně, intuitivně, individuálně, ale pokud by nastal specifický problém u dítěte např. ADHD, nebránili by se obrátit na odbornou literaturu. Oproti tomu jedna z respondentek se rozhodla načíst moderní typy výchovy v odborné literatuře a navštívila i kurz efektivního rodičovství. Respondenti si jsou vědomi toho, že výchova zahrnuje hodně složek, které jsou významné pro dítě. Kromě výchovy je důležité dbát i na morálku dítěte. Je důležité, aby dítě chodilo nejen čistě oblečené a upravené, neopomenutelné je, aby se chovalo i slušně, umělo pomáhat druhým lidem, umělo konflikty vyřešit klidnou cestou. Dítě se učí i spolupráci v rámci volnočasových kroužků.

Zajímalo mně, zda jsou respondenti věřící. Kromě jedné respondentky, odpověděli všichni, že nejsou. Jen jedna z nich uvedla, že je úzce víra spojená s její výchovou dětí.

ZÁVĚR

Funkční rodina chce ze svého dítěte vychovat slušného a zdravého jedince, který se v dospělosti naplno začlení do společnosti. Rodina chce vybavit své dítě dovednostmi, znalostmi, které ho budou provázet po celý život. Rodina se snaží mít své rituály, společně trávit společný čas. Kromě těchto faktorů dítě ovlivňuje také škola, kamarádi, média.

V této bakalářské práci bylo objasněno, jak rodiče své děti vychovávají – jaké výchovné styly využívají. Bylo popsáno vlivy, které mohou působit na děti a jejich výchovu. Bylo zjištěno, kolik rodin z dotazovaných respondentů je věřících.

V teoretické části byla popsána výchova v rodině a ve společnosti z pohledu různých autorů. Byl uveden rozdíl mezi morálkou a etikou. Byly přiblíženy obecné přístupy ve výchově.

V praktické části byl proveden kvalitativní výzkum. Cílem práce bylo zjistit, jak probíhá výchova v současné rodině. Zda rodina dodržuje rituály, jaké má hodnoty a zda rodiče dodržují mravní zásady při výchově dětí. Vzorek respondentů byl malý, proto nemůže být zobecnitelný na celou populaci rodičů. Má však vypovídající hodnotu, neboť jde do hloubky problému.

Výzkumná otázka č. 1 měla zjistit, co pro rodiče znamená slovo výchova dětí. V teorii byla výchova popsána jako proces, který směřuje k plnému začlenění dítěte do společnosti. Výzkum teorii potvrdil. Všichni respondenti odpověděli, že chtějí ze svého dítěte mít samostatného jedince, který bude zapojen do společnosti. Výchova zahrnuje společně strávený čas, společné rituály, které se postupem věku mění.

Výzkumná otázka č. 2 měla objasnit vlivy, které dopadají na výchovu dětí. Rodiče se shodli, že jsou děti ovlivňovány již od mateřské školky. Jsou ovlivňovány školou, kamarády, médii. Vliv na výchovu má i výběr vhodných zájmových kroužků pro děti.

Výzkumná otázka č. 3 měla určit negativa společenské výchovy. Respondenti se shodli, že negativa jsou velký čas strávený u počítače, sledování nevhodných pořadů. Jedna z respondentek doplnila, že vnímá velký tlak na individualizaci, úspěch, význam peněz a kariéru.

V teoretické části jsem uvedla, jak je důležitá etika a morálka při výchově. Nezapomněla jsem na tyto činitele výchovy, ale ze všech respondentů mi potvrdila pouze jedna respondentka, že je věřící. Tato respondentka mi bez zaváhání potvrdila, že pro ni má

velký význam víra. Je to její hodnotový systém, ze kterého vychází a které se snaží nabídnout a předat dětem. Je to pro ni základ působení v rodině. Je to její „berle“, o kterou se může opřít. Výchova je práce a práce v rodině je mnoho. Ta práce je skrytá a nedoceněná. Ta víra tomu dává smysl. Jako jediná z respondentů odpovídala v duchu etiky a morálky. Doplnila, že uplatňuje i principy ve výchově: hravost, zábavu, bezprostřednost a určité vědomí, že k sobě daná rodina patří a je to neměnné. Ostatní respondenti také dodržují mravní zásady a etiku (morální pravidla převzali jako kulturu), ale odpovědět na tuto otázku již pro ně bylo náročnější. Zásady etiky a morálky dodržují nevědomky, a tak vědomě rodiče tyto zásady dětem nevštěpují. Rodiče, kteří nevědomky vštěpují zásady nejsou o nic horší rodiče než ti, co vštěpují vědomě. Je zde rozdíl v tom, že by si měli rodiče uvědomit, že i ty malé zásady jako je etika a morálka jsou velmi důležité při výchově. Pomoci dítěti uvědomit si hodnotový žebříček, dávat dětem pocity, že jsou milovány a přijímány takové jaké jsou, vycházet z potřeb dítěte. Jsou to právě ty maličkosti, které dítě chce a potřebuje. V dnešní, moderní době jsou však často opomíjeny.

Rodič je svému dítěti průvodcem v jeho životě. Dítě, když se narodí je úplně dokonalé, rodiče však mohou svojí výchovou dítě kazit. Přitom role rodiče je ukázat dítěti svět, do kterého se narodilo. Rodič by měl podpořit dobré věci, které už v dítěti jsou a zároveň tomu dát určitý rámec. Nemyslí se tím volná výchova, která je benevolentní. Tento proces je svobodná volba, která je vhodná pro každé dítě, ale není vhodná pro každého rodiče. Rodič musí znát velmi dobře své hranice, aby mohl uplatňovat hranice vůči svému dítěti. Rodič na sobě neustále pracuje. Mluvit s dětmi o těch situacích, které se dějí a názorně si na nich ukazovat, jak je vhodné se chovat. Výchova dětí probíhá i formou pozorování. Děti pozorují, vnímají, jak se rodiče chovají v určitých situacích a tvoří si tak vlastní názory, jak se v jednotlivých situacích zachovat. Ve škole se pak pozorováním a zažitím určitých situací vytvářejí názor na svět. Média pak ukazují, co dnešní svět dokáže. Vznikají různá videa, spoty, workshopy s tematikou, jak je nebezpečný internet.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANZENBACHER, Arno. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál 2004, 377 s. ISBN 80-7178-804-X.
- BUBER, Martin. *Láska je odpovědnost nějakého Já za nějaké Ty*. Praha: Kalich 2005, 60 s. ISBN 80-7017-020-4.
- ČABALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada 2011, 272 s. ISBN 978-80-247-2993-0.
- EYRE, Linda a Richard EYRE. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000, 160 s. ISBN 80-7178-360-9.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000, 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
- GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Drahomíra HOLOUŠOVÁ. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999, 112 s. ISBN 80-85783-20-7.
- HANZL, Daniel. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Třebíč: Amaprint-Kerndl 2012, 66 s. ISBN 978-80-87710-01-2.
- HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: J. Budka, 1993, 297 s. ISBN 80-901549-0-5.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2012, 258 s. ISBN 978-80-247-3679-2.
- JŮZL, Miloslav. *Základy pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií 2010, 185 s. ISBN 978-80-87182-02-4.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, Blahoslav, Miloslav JŮZL a Monika TANNENBERGEROVÁ. *Teorie výchovy*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, 92 s. ISBN 978-80-87-182-04-8.
- MAGEE, Trish. *Šťastné dítě a jeho výchova v 52 lekcích*. Praha: Portál 2001, 124 s. ISBN 80-7178-590-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada 2005, 184 s. ISBN 80-247-0870-1.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál 2013, 108 s. ISBN 978-80-262-0398-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství 1993, 214 s. ISBN 80-901424-7-8.
- MIKULKOVÁ, Milena. *Ruce hlavu, vzhůru rodiče: na výchovu selským rozumem*. Praha: Grada Publishing, 2015, 218 s. ISBN 978-80-247-5606-6.
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-x.
- RABUŠICOVÁ, Milada. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. Brno: Masarykova univerzita 1991, 123 s.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál 2001, 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 2. přeprac. Vyd. Praha: Portál 2007, 204 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TUČEK, M. *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR 1998, 159 s. ISBN 80-85950-45-6.
- VACEK, Pavel a Eva ŠVARCOVÁ. *Profesní etika pedagogů a mravní výchova žáků*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 75 s. ISBN 80-7041-343-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- VÝROST, Jozef. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál 1998, 383 s. ISBN 80-7178-269-6.
- Základní pojmy a kategorie z oblasti pedagogiky*. 3. vyd. Brno: Institut mezioborových studií 2003, 59 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2> [cit. 2017-04-11].
- <http://www.genomac.cz/cz/po-kom-to-dite-je.php> [cit. 2017-04-11]
- http://neviditelnypes.lidovky.cz/skolstvi-proc-skoly-nefunguji-dzl/p_spolecnost.aspx?c=A150117_151528_p_spolecnost_wag [cit. 2017-04-11]
- <http://www.evalabusova.cz/clanky/pretizene.php> [cit. 2017-04-11].
- <http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch3> [cit. 2017-04-11].
- http://www.arcig.cz/filosofie/pmwiki/uploads/Oktavy/proto_20050218b.html [cit. 2017-04-11].
- <https://www.nevychova.cz/> [cit. 2017-04-11].
- http://www.csq.cz/fileadmin/user_upload/Spolkova_cinnost/Odborne_skupiny/Etika_a_magnament/vystupy/Etika_a_rodina1.pdf [cit. 2017-04-11].
- <http://annie-studuje.svetu.cz/6-2-system-pedagogickych-disciplin.html> [cit. 2016-04-11].
- <http://kuhv.vscht.cz/files/uzel/0017037/Etika%20v%C3%BDchovy%20studijn%C3%AD%20text%20k%20projektu%20-%20final.pdf> [cit. 2017-04-11].
- <http://www.paulbrunton.cz/index.php?id=clanek24> [cit. 2017-04-11].
- <http://www.zkola.cz/rodice/vychovadeti/Stranky/Jsou-dne%C5%A1n%C3%AD-d%C4%9Bti-nevychovan%C3%A9.aspx> [cit. 2017-04-11].
- <http://www.ceskaskola.cz/2016/06/csi-tematicka-zprava-eticka-vychova-v.html> [cit. 2017-04-11].
- <http://ksv.upol.cz/txt/ETP.pdf> [cit. 2017-04-11].
- <http://www.psychoterapie-andel.cz/vychova-deti-prisnost-nebo-svoboda/> [cit. 2017-04-11].
- http://www.rozhlas.cz/dvojka/kupredudominulosti/_zprava/jasne-hranice-deti-uklidnuji-prilis-benevolentni-pristup-vychovava-sobce-a-tyrany--1564816 [cit. 2017-04-11].
- <http://www.ekamarad.cz/ezin/clanek/2059/> [cit. 2017-03-18].
- http://mezulanik.blogspot.cz/2008/01/vchova-v-rodin-pod-vlivem-mdi_2896.html [cit. 2017-04-11].
- <http://www.dobrenoviny.sk/c/94841/uznavany-cesky-psycholog-nam-prezradil-ako-z-dietata-vychovat-dobreho-cloveka-tajomstvo-uspechu-mate-pod-nosom> [cit. 2017-04-11].
- <https://www.youtube.com/watch?v=IUihrh3ak/m> [cit.2017-04-11]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ad. A další.

ADHD Attention Deficit Hyperactivity Disorder.

aj. A jiné.

apod. A podobně.

atd. A tak dále.

CD Kompaktní disk.

č. Číslo.

DVD Digital Video Disc.

kupř. Kupříkladu

např. Například.

tj. To je.

tzn. To znamená.

tzv. Takzvaně.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Identifikace respondentů rozhovoru

SEZNAM PŘÍLOH

P 1 Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších informací pro bakalářskou práci

P 2 Struktura otázek k rozhovoru

P 3 Rozhovor Viktorie

P 4 Rozhovor Robert

P 5 Rozhovor Ludmila

P 6 Rozhovor Valerie

P 7 Rozhovor Viktor

P 8 Rozhovor Karolína

PŘÍLOHA P1 Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších informací pro bakalářskou práci: Etika a morálka při výchově dětí v rodině a ve společnosti

Držitel souhlasu: Veronika Růžičková, Foltýnova 18, Brno. Email: surfinia@centrum.cz

Předmět a provedení: Výzkum se zaměřuje na rodiče, kteří mají jedno a více dětí. Výzkum šetří, jak rodiče vychovávají své děti. **Výzkum je prováděn v rámci zpracování bakalářské práce na katedře sociální práce Fakulty sociálních studií Baťovy univerzity ve Zlíně.** Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude zaznamenán v papírové formě a jeho doslovný přepis bude dále analyzován a interpretován. Papírový záznam bude sloužit pouze pro potřebu výzkumu a bude k dispozici pouze Veronice Růžičkové. Doslovný přepis bude důsledně anonymizován tak, aby byla zaručena anonymita a ochrana všech osob zmíněných v průběhu rozhovoru a aby nebylo možné tyto osoby na základě anonymizovaného přepisu identifikovat. Zejména budou změněna všechna jména osob a míst. Doslovný přepis bude Veronika Růžičková uchovávat u sebe. Doslovné citace částí anonymizovaného doslovného přepisu mohou být použity v závěrečné bakalářské práci.

Prohlášení:

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací.

Rozumím výše uvedenému textu a souhlasím s jeho obsahem.

Rozumím tomu, že obsahem rozhovoru a dalších informací mohou být i osobní a citlivé záležitosti a obtížná témata.

Rozumím tomu, že nemusím odpovídat na obtížné nebo nepříjemné otázky.

Rozumím tomu, že mohu úplně zrušit moji účast na výzkumu.

Jméno a příjmení:

Datum a podpis:

PŘÍLOHA 2 Struktura otázek k rozhovoru

1. Co pro Vás znamená slovo základní (kmenová) rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny?
Kdo všechno patří do Vaší rodiny?
2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?
3. Co všechno obnáší výchova dětí?
4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?
5. Postupoval/ a jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?
6. Ovlivňují Vaši výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)
7. Dodržují se ve Vaší rodině rituály?
8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?
9. Jak trávíte s rodinou volný čas?
10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?
11. Jaké máte zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?
12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byl/a vychováván/anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?
13. Jste věřící?
14. Existují negativa společenské výchovy?

PŘÍLOHA P3: ROZHOVOR VIKTORIE

1. Co pro Vás znamená slovo základní rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny? Kdo všechno patří do Vaší rodiny?

Rodina pro mě znamená soudržnost, i když už je každý dospělý, tak i tak drží pospolu. Můj obraz rodiny je vánoční strom, a u něj stojí rodina. Kromě soudržnosti je to také zázemí. Proto do tohoto obrazu patří i rodiče a prarodiče. Dále je to i obraz páru, ne nutně muž a žena, ale i žena – žena, které také mohou vychovávat děti. Rodina je podpora, vzájemná pomoc, fungování, aby děti přišly kdykoliv za rodiči a nemuselo být pro ně nic tabu. Je to otevřenost. Do rodiny patří manželé, děti, bráchové, babička a děda. Naše rodina jsme my čtyři, bráchové a pak tchánové a širší rodina.

2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?

Uvažování je stejné, osobnost se nezměnila. Zodpovědnost byla i před tím. Nebylo pro mě těžké mít zodpovědnost za dítě, mám tři sourozence, pomáhala jsem s péčí své matce. Změnil se názor na partnera. Nevzala jsem si chlapa, o kterého se můžu opřít, ale dospělého pubertáka. Nebyl vyspělý.

3. Co všechno obnáší výchova dětí?

Co si mám představit pod pojmem výchova (sama si tuto otázku zopakovala nahlas). Jednala jsem s dětmi jako rovnocennými partnery (přiměřeně věku). Nešišlala jsem na ně. Mám pár příkladů, na které nezapomenu, na které nechci vzpomínat (padla i facka). Stále jsem se však snažila mít rovinové jednání. Nikdy jsem nečetla žádné knížky o výchově. Každé dítě je originál. Spoléhala jsem na intuici, věřím svým dětem, děti jsem neponižovala, nestresovala. Pokud by mělo dítě např. ADHD, určitě bych si načetla odborné knihy. Důležité je ukazovat dětem příklady, dávat dětem dobré vzory. Chválit dítě opatrně. Děti si rychle zvyknou, že dostávají za vše pochvalu, pak ji jednou nedostanou a budou zklamání. Průběžně odmalička je vést k samostatnosti (kartáček do ruky, lžičku do ruky). Při výchově druhého dítěte jsem postupovala jinak. Tím, že jsem pak měla druhé dítě, už nebylo tolik času pro starší dítě. Začala jsem chodit i do práce. Každé dítě je originál a tak se mohou lišit způsoby výchovy.

4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?

Jednám s dětmi demokraticky, ale zároveň musí děti znát ty hranice. To, co by nebylo vhodné, slušné to už nejde. Aby si děti nemyslely, že můžou dělat všechno. Ale neznamená to, že nemůžou říct svůj názor.

Vzpomínám si na to, jak moje matka „vykulila“ oči, když jsme jako malí něco řekli. Nechci, aby se moje děti bály projevit. Pokud jsou děti dobře směřovány, tak samy ví, co je vhodné a co ne. Děti potřebují vzor. Důležité jsou také vhodné pořady pro děti, nepouštět pořady, které nemají pro děti žádný význam. (Respondentka měla hodně myšlenek, které by dále sdělovala naprosto spontánně).

5. Postupovala jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?

No, postupovala jsem různě. Každé dítě je originál. Tím, že jsem pak měla druhé dítě, už nebylo tolik času pro starší dítě. Začala jsem chodit i do práce.

6. Ovlivňují Vaši výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)

Určitě, už mateřská školka ovlivňuje, hlavně paní učitelky i personál celkově (provozní pracovníci). Vliv je pozitivní, ale i negativní. Škola, rodina je dětem nejbližší. S těmito účastníky výchovy se setkává dítě nejčastěji. Rodiče ovlivní děti i výběrem vhodných kroužků (necpu dítě do kroužku, který nechce navštěvovat).

7. Dodržují se ve Vaší rodině nějaké rituály?

Moc ne, ráda bych dodržovala, abychom se sešli se všemi u večeře, ale nevychází to. Trávíme alespoň společně svátky Velikonoce a Vánoce.

8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?

Když byly děti menší, navštěvovaly více kroužků. Mladší syn chodí stále do fotbalu. Nyní mají oba dva, ale jiné zájmy.

9. Jak trávíte s rodinou společně volný čas?

Společně trávený čas považuji za důležitý. Můj partner, nyní i synové mají jiný názor (nechtějí – nepotřebují trávit volný čas společně s rodinou), a tak volný čas, každý tráví po svém. My jsme věčně doma. Dětem to nevadí, ale mně to vadí. Chtěla jsem poznávat vlast, ale skutečnost je jiná. Nepodnikali jsme skoro žádné výlety. Není to dobrý vzor pro děti (naše syny). Alespoň se snažím, abychom se společně scházeli u večeře, ale také nám moc nevychází se sejít společně u jídla. Stále však platí, že společně trávíme Velikonoce a Vánoce.

10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?

Já fakt nevím, sama nemám jasno. Nemít rodiče, kamarády, dítě žije v nedostatečné rodině – můžou se děti upnout na partu, anebo jsou jedinci, kteří se upnou na víru a můžou vidět naději ve víře. V dnešní době je náboženství zneužitelné, je kvůli tomu hodně válek.

11. Zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?

Myslím si, že je důležité, aby člověk dodržoval základní zásady. Člověk dbá na sebe, aby se sám sobě líbil. Dodržuje čistotu a hygienu. Rodiče děti slušně oblékají. Lidé si mezi sebou vyříkají slušně svoje spory, aby se hned neprali. Tato otázka je těžká, je to těžké téma – morálka.

12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byla vychovávána anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?

Vnímám styl výchovy, jako intuici, tak jak to cítím. Nedělám rozdíly. Nechci dětem poroučet, raději jim naslouchám. Děti potřebují hranice, ale dítě samo ví, co si může dovolit a co ne.

13. Jste věřící?

Ne.

14. Existují negativa společenské výchovy?

Negativa jsou „blbý“ věci v televizi, sezení celý den u TV nebo tabletu. Dříve v TV vysílali klasické pohádky. V současnosti se vysílají nové moderní pohádky, které nejsou vždy vhodné pro děti.

PŘÍLOHA P4: ROZHOVOR ROBERT

- 1. Co pro Vás znamená slovo rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny? Kdo všechno patří do Vaší rodiny?**

Můj obraz rodina jsem já, moje manželka a děti.

- 2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?**

Ano. Musel jsem být zodpovědný. Dříve bylo u mě na prvním místě zaměstnání. Po narození prvního dítěte, jsem měla jiné priority. Na prvním místě byla rodina.

- 3. Co všechno obnáší výchova dětí?**

Jednal jsem s dětmi jako rovnocennými partnery. Nikdy jsem nečetl žádné odborné knihy. Výchova je také i o materiálním zabezpečení dětí.

- 4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?**

Dětem nechávám volnost, pokud to není problém. Jako malé, jsem je nechával si hrát, jak dlouho chtěly. Nechal jsem je utvořit si svůj vlastní názor na určitou situaci. Nestresoval jsem je. Můj styl je liberální, ale i tak děti musí dodržovat určité hranice.

- 5. Postupoval jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?**

Přestože je každé dítě originál, při výchově jsem postupoval stejně, nechávám synům volnost. Jednám s nimi rovnocenně.

- 6. Ovlivňují Vaši výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)**

Žádné faktory neměly vliv na výchovu našich dětí. Pokud nějaké faktory byly, ani jsem si neuvědomoval, že by určité faktory děti nějak ovlivnily.“

- 7. Dodržují se ve Vaší rodině nějaké rituály?**

U nás v rodině se žádné rituály nedodržují. Možná na svátky Velikonoce a Vánoce dodržujeme určité zvyky.

- 8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?**

Synové dříve aktivně hráli hokejbal. Mladší nyní hraje už jen fotbal. Nyní, ale převažují jiné zájmy. Je s tím spojena i nadcházející maturita staršího syna.

9. Jak trávíte s rodinou společně volný čas?

Trávení volného času je pro mě především hraní fotbalu se syny.

10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?

Nejsem věřící, a ani pro mě nemá křesťanství význam.

11. Zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?

U nás v rodině se dodržují základní zásady. Chováme se k sobě navzájem slušně, pečují o děti, aby chodily slušně oblečené.

12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byl vychováván anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?

Tak jak jsem již říkal u otázky na začátku. Výchovu беру volně (viz. řečeno u předchozí otázky), jen musí děti dodržovat určité hranice.

13. Jste věřící?

Ne.

14. Existují negativa společenské výchovy?

Nemyslím si, že jsou v současnosti negativa společenské výchovy. Jak jsem se již zmiňoval, nijak mě žádné faktory neovlivňovaly. Možná si to jen tolik nepřipouštím, protože jsou synové již dospělí a umí se rozhodovat sami za sebe.

PŘÍLOHA P5: ROZHOVOR LUDMILA

1. Co pro Vás znamená slovo rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny? Kdo všechno patří do Vaší rodiny?

Můj obraz rodiny je matka, otec a dítě. V mém případě je rodina já, manžel, moje dvě děti a kocour.

2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?

Pro mě je nejvíce aktuální krátce narozené miminko, a tak je odpověď je – jo, nevyspala jsem se. Mimo jiné jsem se začala ohlížet na jiné věci. Mám zodpovědnost nejen za sebe, ale i za někoho dalšího.

3. Co všechno obnáší výchova dětí?

Výchova je proces, který směřuje k tomu, aby z mých dětí vyrostly zdraví, soběstační jedinci, kteří budou plně začleněni do společnosti. Chci, aby si mé děti do života něco odnesly.

4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?

Přestože je můj styl liberální, mají mé děti hranice. Oproti mému manželovi, který je opravdu liberální a nechá dělat děti, co se jim líbí.

5. Postupovala jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?

Úplně jinak, o první dítě jsem se starala, jak o zlatého slavička. U druhého dítěte to již nešlo. Moji pozornost vyžaduje i první dítě. Postupem času uvidím, jak budu postupovat při výchově.

6. Ovlivňují Vaši výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)

Nemyslím si, že nějaké faktory ovlivňují výchovu dítěte. V mateřské školce jsem se s tím prozatím neseťkala. Po krátkém zamyšlení Ludmilu napadá, že přece jenom ji vadí dvě věci, které ovlivňují její výchovu dětí. Starší děti v mateřské školce mluví sprostě a ty menší děti opakují ta sprostá slova. Také se mi nelíbí, kolik času dnes tráví děti sledováním různých pořadů v televizi nebo na počítači.

7. Dodržují se ve Vaší rodině nějaké rituály?

Ani ne, máme jen „pusinkování“ před spaním. Zatím svátky moc neslavíme. Vánoce slavíme, ale bez nějakých zvyků. Moji synové jsou ještě malí, a tak máme prozatím jen tento rituál.

8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?

Ano, judo. Tento kroužek je v rámci mateřské školky, tak nikam nedojezdí. Příští rok chceme dát dítě do více kroužků.

9. Jak trávíte s rodinou společně volný čas?

Volný čas trávíme hraním. Pořádáme společné výlety.

10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?

Žádný.

11. Zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?

Dodržuji zásady, které jsou zcela běžné, a tak přímo jmenovitě neuplatňuji žádné zásady. Pečuji o děti, aby byly zdravé. Také dodržuji hravost a přirozenost ve výchově.

12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byla vychovávána anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?

Výchovu беру přirozeně.

13. Jste věřící?

Ne.

14. Existují negativa společenské výchovy?

Negativa jsou pořady v televizi, sezení celý den u TV nebo tabletu. Děti tráví hodně času u obrazovky.

PŘÍLOHA P6: ROZHOVOR VALÉRIE

- 1. Co pro Vás znamená slovo rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny? Kdo všechno patří do Vaší rodiny?**

Můj obraz rodiny je já, muž, dítě. Rodina, lidé, s kterými se často stýkám. Rodiče, sestra.

- 2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?**

Než se mi narodila dcera, byla jsem „blbá“, nezodpovědná. Ale po narození se mi změnil život. Mám nyní velký strach o dítě. Mám strach, zároveň jsem šťastná, že ji mám.

- 3. Co všechno obnáší výchova dětí?**

Všechno. Vychovávat dítě tak, abych se za něj nemusela stydět. Chci, aby moje dítě bylo v pořádku. Chci, aby se dobře naučilo to, co bude potřebovat k životu. (Respondentka mi zároveň odpověděla již na následující otázku). Být k dítěti přísná, ale i kamarádká.

- 4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?**

Být k dítěti přísná, ale i kamarádká. Jsem liberální.

- 5. Postupovala jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?**

Respondentka má pouze jedno dítě.

- 6. Ovlivňují vaši Výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)**

Žádné faktory mě prozatím neovlivňují nebo alespoň si to neuvědomuji. Vychovávám tak jak chci já.

- 7. Dodržují se ve Vaší rodině nějaké rituály?**

Máme i nemáme. Hrajeme si s dcerkou pravidelně každý den. Z toho vyplývají naše rituály.

- 8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?**

Prozatím žádný nenavštěvuje.

- 9. Jak trávíte s rodinou společně volný čas?**

Většinou jsme doma. Občas chodíme jen na procházky. Chtěla bych, ale trávit společně volný čas jinak.

- 10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?**

Žádný.

11. Zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?

Asi ne. Beru to tak nějak automaticky. Důležitá je pro mě ta hravost s dítětem. Chci, aby moje dítě chodilo slušně oblečené.

12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byla vychovávána anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?

Beru to tak letem světem. Vychovávám dítě podle sebe. Přirozená výchova. Dcera má ovšem hranice.

13. Jste věřící?

Ne.

14. Existují negativa společenské výchovy?

Hodně dětí sedí u počítače a sledují nepřístupné pořady.

PŘÍLOHA P7: ROZHOVOR VIKTOR

- 1. Co pro Vás znamená slovo rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny? Kdo všechno patří do Vaší rodiny?**

Matka, otec, děti a prarodiče.

- 2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?**

Určitě. Můj život se změnil o 180 stupňů. Priority se mi změnilly. Už nemyslím tolik na sebe, ale především na děti.

- 3. Co všechno obnáší výchova dětí?**

Občas musím skousnout zuby, být tolerantní. Dát ze sebe úplně vše (výchova, materiální zabezpečení, volný čas).

- 4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?**

Převládá demokratický styl, ale občas jsem velmi přísný. Záleží na situaci, zda tato situace vyžaduje být přísný nebo demokratický.

- 5. Postupoval jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?**

Postupoval jsem jinak. Volněji. Už jsem nebyl tak důsledný. Povolil jsem více věcí druhému dítěti.

- 6. Ovlivňují Vaši výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)**

Určitě. Kamarádi dětí ovlivňují syny. Ovlivňuje je i škola, společnost, lidé okolo mě.

- 7. Dodržují se ve Vaší rodině nějaké rituály?**

Jasně. Každodenní čtení dětem před spaním. Vánoce trávíme společně.

- 8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?**

Hmm, obě děti navštěvují po dvou kroužkách. Oba dochází na ragby, a první syn k tomu do plavání. Druhý syn k tomu do florbalu. Dále oba navštěvují anglický jazyk v rámci školy. Kroužek probíhá po vyučování.

- 9. Jak trávíte s rodinou společně volný čas?**

Jezdíme na výlety, často chodíme na túry do hor.

10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?

Jelikož nejsme věřící, tak ne. Ale na Vánoce dodržujeme takové to duchovno Vánoc. Ať si děti převezmou z těchto zážitků samy, co se jim líbí.

11. Zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?

Učení. Chci, aby moje děti měly cíle, sny. To je u nás ta hlavní zásada. A také chci, aby děti byly slušně vychované.

12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byl/a vychováván anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?

To, co přináší sám život. Záleží na situacích, které nastanou. Beru výchovu přirozeně.

13. Jste věřící?

Ne.

14. Existují negativa společenské výchovy?

Média, TV atd. I mobilní telefon ovlivňuje. Děti mají různé typy mobilního telefonu a porovnávají si, který z nich má lepší telefon. Naučily se využívat tuto technologii dříve než my!

PŘÍLOHA P8: ROZHOVOR KAROLÍNA

1. Co pro Vás znamená slovo rodina? Jaký je obraz Vaší rodiny? Kdo všechno patří do Vaší rodiny?

V současné době je význam tohoto slova v pohybu a nemám vlastně žádnou pevnou definici, na které bych lpěla. Dlouhá léta to pro mě znamenalo členy v rodině. Já, manžel a dvě děti, ale poté, co nás manžel opustil, se ten význam rodiny pro mě začal měnit. Do současné rodiny patří i můj současný partner, jeho dítě, moji rodiče, partnerovi rodiče, rodiče bývalého manžela, moji sourozenci a bývalé švagrové. Nyní to pro mě znamená dvojitý pohyb. První pohyb okleštění, druhý pohyb nárůst počet členů rodiny.

2. Změnilo se něco ve Vašem životě, když se Vám narodilo dítě?

Hmm, všechno. Změnilo se moje společenské postavení, můj sociální status, okruh mých přátel, možnosti zábavy, způsob trávení volného času, změnily se moje povinnosti a proměnilo se v to co mě baví. Začala jsem hledat jiné hodnoty. Změnilo se mé vnímání času, jak ve smyslu každodennosti, tak i lidského času. I ve smyslu ve vztahu k předkům. Také se změnilo moje tělo (i když jen dočasně). Moje potřeby a priority. Některé dočasně, některé trvale.

3. Co všechno obnáší výchova dětí?

Výchova dětí je závazek, je to proces, který je téměř nepřerušitelný. Podle mě končí výchova až mou smrtí. I když jsou děti dospělé, tak jako rodič působím stále na dítě. Vlastně ovlivním dítě i tou smrtí, a tak to působení nekončí nikdy. Rodič by měl a mohl v situaci, kdy moje dítě bude dělat velkou „krávdovinu“ (v mých očích to tak alespoň bude vypadat) říct: „Toto bys neměl dělat.“ Ten rodič tady od toho je, aby to řekl.

4. Jaký výchovný styl převládá ve Vaší výchově dětí?

Dlouhé zapřemýšlení. Když byly děti malé – byla jsem autorativní, ale zároveň i milující rodič. Postupem času směřuji k demokracii.

5. Postupovala jste stejně nebo různě při výchově druhého dítěte?

Při narození druhého dítěte jsem jednala již jinak, protože jednak už jsem měla určité rodičovské zkušenosti. A také jsem si byla již vědoma toho, jak dlouho trvají jednotlivá vývojová období. Také jsem věděla, že to druhé dítě je úplně jiné než to první dítě.“

6. Ovlivňují vaši Výchovu nějaké vnější faktory? (škola, společnost aj.)

Ovlivňuje mě literatura. Chci, aby děti zapadly do té společnosti, na to beru zřetel, možná až příliš. Také se zajímám o nějaké moderní trendy ve výchově.

7. Dodržují se ve Vaší rodině nějaké rituály?

Hmm, dodržuji a považuji je za důležité. Jsou to každodenní rituály, jako např. rozloučení ráno před školou. Krátké zamyšlení. Ale také rituály spojené s oslavou svátků nebo průběhu školního roku. Např. slavíme Den dětí. Na Vánoce jezdíme k prarodičům. Na tábory posílám dětem balíčky. Zapalujeme svíčky na adventním věnci. Na Vánoce chodíme na mši.

8. Navštěvuje Vaše dítě zájmové kroužky? Pokud ano, kolik?

Mladší syn chodí do plavání, skautu a do klavíru.

9. Jak trávíte s rodinou společně volný čas?

Jezdíme na výlety. Rádi navštěvujeme neznámá místa. Chodíme rádi do knihovny a do kina. Někdy jdeme do restaurace. A někdy jezdíme na kole.

10. Jaký význam má pro Vás při výchově dětí náboženství, víra, křesťanství?

Je to hodnotový systém, ze kterého vycházím a který se snažím nabídnout a předat dětem a je to pro mě vlastně základ toho mého působení v rodině. V tom smyslu, že je to ta berle, o kterou se člověk může opřít. Protože ta výchova je vlastně práce a té práce v rodině je hrozně moc. Je to skryté a nedocenené. Náboženství a ta víra tomu dává smysl. Svět to není schopen rozpoznat a ocenit.

11. Zásady při výchově, z čeho vycházíte, dodržujete mravní zásady?

Asi mám zásadu být autentická. Tzn. pro mě přiznat i moje nešvary, a tím přiznáním je zviditelnit a udělat z nich výhodu. Z té otevřenosti udělat výhodu než ten nešvar samotný. Taky se snažím dětem dávat pocity, že jsou milovány a přijímány takové jaké jsou. Vycházím z toho, že ta rodina je důležitá a chovám se a rozhoduji podle toho.

12. Jaký uplatňujete styl výchovy – vycházíte z toho, jak jste byl/a vychovávána anebo uplatňujete styly na základě čtení odborných knih nebo na základě návštěvy odborných kurzů? Využíváte standartní metody nebo moderní metody? Jakým způsobem uplatňujete etiku a morálku ve Vaší výchově?

Spíše uplatňuji styly, které jsem si zvolila v dospělosti. Styly, které vychází z potřeb dítěte a z toho, že to respektuji. Také jsem absolvovala kurz efektivního rodičovství. Tak se ho snažím také uplatňovat. Ale je pravda, že spontánně uplatňuji také principy, se kterými se se setkala ve vlastním dětství: hravost, společná zábava, bezprostřednost a určité vědomí, že k sobě patříme a je to neměnné.

13. Jste věřící?

Na víru jsem se obrátila až v dospělosti.

14. Existují negativa společenské výchovy?

Negativa: tlak na úspěch, na individualizaci, význam peněz a kariéry.